

SKOGSMÄSTARPROGRAMMET
Examensarbete 2015:32

Kvinnliga skogsmaskinförare i Sverige – rekrytering och nuläge

*Female machine operators in Swedish forestry –
recruitment and current state*

Linda Karlsson

Examensarbete i skogshushållning, 15 hp
Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet 2015:32
SLU-Skogsmästarskolan
Box 43
739 21 SKINNSKATTEBERG
Tel: 0222-349 50

Kvinnliga skogsmaskinförare i Sverige – rekrytering och nuläge

Female machine operators in Swedish forestry – recruitment and current state

Linda Karlsson

Handledare: Staffan Stenhag, SLU Skogsmästarskolan

Examinator: Eric Sundstedt, SLU Skogsmästarskolan

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Självständigt arbete (examensarbete) med nivå och fördjupning G2E med möjlighet att erhålla kandidat- och yrkesexamen

Kurstitel: Kandidatarbete i Skogshushållning

Kurskod: EX0624

Program/utbildning: Skogsmästarprogrammet

Utgivningsort: Skinnskatteberg

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet

Serienummer: 2015:32

Omslagsbild: Komatsu, komatsu 855.1 skotare

Nyckelord: Drivning, genus, skog

Sveriges lantbruksuniversitet
Skogsvetenskapliga fakulteten
Skogsmästarskolan

FÖRORD

Detta examensarbete är en del av Skogsmästarprogrammets utbildning i Skinnskatteberg. Arbetet omfattar 10 veckor, det vill säga 15 hp på C-nivå. Uppdragsgivare är SLU och arbetet har genomförts under vårterminen 2015 i Skinnskatteberg och Hästholmen.

Anledningen till att jag valde detta ämnesområde i januari, berodde på intresse, att det var ett aktuellt ämne och att jag läste skoglig driftsledning där detta ämne om kvinnliga skogsmaskinförare diskuterades flitigt ett tag.

Under arbetets gång har många olika personer kontaktats, vilka jag vill säga ett stort tack till. Dessa personer är:

- Staffan Stenhag, programstudierektor och universitetslektor i matematik och statistik på Skogsmästarskolan i Skinnskatteberg.
- Eric Sundstedt, universitetslektor i skogshushållning.
- Alla de intervjuade skogsmaskinförarkvinnorna i studien för information, erfarenhetsutbyte, hjälpsamhet med mycket mer.
- Alla NB-skolor med inriktning skogsmaskiner som ställt upp och svarat på frågor.
- Magnus Lindberg, GS-facket.
- Elin Sunesdotter, SMF Skogsentreprenörerna.
- Teresia Borgman, forskningsassistent SLU för information om kvalitativa intervjuer.

Förutom de ovan nämnda personerna vill jag även tacka mina närstående för synpunkter, diskussioner kring ämnet, tips och idéer.

Hästholmens Norrgård
2015-12-07

Linda Karlsson

INNEHÅLL

FÖRORD	iii
INNEHÅLL	v
ABSTRACT	1
1. INLEDNING	3
1.1 DRIVNING SAR BETET GENOM HISTORIEN	4
1.1.1 Utvecklingen 1800-tal till 2000-tal.....	4
1.1.2 Drivningsarbetet idag.....	6
1.2 GÅRDAGENS DRIVNING SAR BETE OCH KVINNOR	7
1.3 KOCKANS INTÅG I SVERIGES SKOGAR	8
1.4 DAGENS DRIVNING SAR BETE OCH KVINNOR	9
1.4.1 Totalt antal kvinnor	9
1.4.2 Lön.....	10
1.4.3 Belastningsskador	11
1.4.4 Attityder och bemötande	11
1.5 BRIST PÅ SKOGSMASKINFÖRARE	12
1.6 UTBILDNING.....	14
1.6.1 Programutveckling.....	15
1.6.2 Rekryteringssvårigheter.....	16
1.6.3 Vuxenutbildning vt 2015.....	17
1.7 VAD SKOGSSEKTORN GÖR FÖR ATT LOCKA FLER KVINNOR TILL SKOGEN.....	17
1.7.1 Regeringskansliets ”Jämställdhetsstrategi för skogssektorn”	17
1.7.2 Skogskollon, skogskurser med mera enbart för tjejer	19
1.8 SYFTE	19
2. MATERIAL OCH METODER	21
2.1 METOD – ANTAL KVINNOR PÅ NB-GYMNASIER	21
2.2 METOD – KVALITATIVA FOKUSINTERVJUER.....	22
2.2.1 Utformning av intervjuerna	23
2.2.2 Urval	23
2.3 MATERIAL	25
3. RESULTAT	27
3.1 ANTALET KVINNOR SOM UTBILDAR SIG TILL SKOGSMASKINFÖRARE VT 2015	27
3.2 RESULTAT FRÅN DE KVALITATIVA INTERVJUENA	28
3.2.1 Utbildning	28
3.2.2 Arbetsdag.....	29

3.2.3 Bemötande och attityder.....	30
3.2.4 Lågt antal kvinnliga skogsmaskinförare i branschen.	31
3.2.5 Vad skogsbranschen kan göra för att öka andelen kvinnliga skogsmaskinförare.....	32
3.2.6 Kan vem som helst bli skogsmaskinförare?	33
3.2.7 Allmänt.....	33
4. DISKUSSION	37
4.1 VAD BRANSCHEN BÖR SATSA PÅ.....	37
4.2 DRIVNING SAR BETET	38
4.3 KVALITATIVA INTERVJUER.....	38
4.4 FÖRFATTARENS ÅSIKTER OM STUDIEN.....	39
4.5 STYRKOR OCH SVAGHETER MED STUDIEN.....	40
4.6 TIPS TILL DEN SOM SKA INTERVJUA	40
5. SAMMANFATTNING.....	43
6. REFERENSLISTA	45
6.1 PUBLIKATIONER	45
6.2 INTERNETDOKUMENT.....	46
6.3 PERSONLIGA MEDDELANDE	47
7. BILAGOR.....	48

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out how the Swedish forestry could increase the number of female forest machine operators. The sector is in a shortfall situation since the traditional recruitment groups are getting significantly smaller, groups such as young boys from the countryside. Other reasons to the shortfall are smaller youth groups, trends, urbanization, economic pressure, alone working, retirements and more. The females in the sector today only represent a small part of the workforce, and are looked upon as an unused asset. The forest sector works hard on many levels to increase the number of female machine operators.

The study is based upon qualitative telephone interviews with eight women operating forest machines as a profession. The women interviewed are from different parts of Sweden and with differing experience.

As a complement to the study an inquest concerning the amount of forest female machine operators as well as women studying to become forest machine operators today was completed. This inquest was followed through by asking schools as well as professional associations.

The conclusions from the study are that the Swedish forestry should invest more to inform the public what this type of work is all about, especially the youth in the age span 13 to 16, who are about to decide what to study in upper secondary school. Another conclusion is that the attitudes towards women in the forest sector are for the most part positive and *there is no problem for a woman to operate a forest machine!*

1. INLEDNING

Enligt vissa analytiker och forskare är ungdomarna som väljer en utbildning inom skogsmaskinområdet framtidens vinnare på arbetsmarknaden. Trots detta är det svårt att locka fler ungdomar till denna utbildning och till yrket som skogsmaskinförare (Skogseko nr.1, 2013). Faktorer som styr detta är bl.a. mindre ungdomskullar vilket leder till mindre konkurrens om jobben, trender som visar på att ungdomarna väljer teoretiska gymnasieprogram framför praktiska, urbanisering, ekonomisk press samt att det är ett arbete med mycket ensamarbete (Skogseko nr. 1, 2013). Förutom dessa faktorer förväntas även pensionsavgångarna öka inom yrket och avhopp sker hela tiden av olika skäl. Alla dessa nämnda faktorer bidrar till att det inom de närmaste åren kommer att finnas en stor brist på skogsmaskinförare. Enligt till exempel SLA, Skogs- och Lantbruksarbetsgivareförbundet, kommer det att behövas cirka 4 000 nya maskinförare under den kommande tioårsperioden, för att kunna klara av marknadens behov (Skogsteknik nr. 1, 2015).

För att försöka råda bot på denna situation som skogsbranschen har hamnat i gällande rekrytering av nya skogsmaskinförare, har arbetsstyrkan inom detta yrke setts över. Skogsmaskinföraryrket är idag, som många andra yrken inom skogsbranschen, väldigt mansdominerat. Endast ett fåtal kvinnor jobbar som maskinförare. Denna ojämna könsfördelning inom yrket försöker dock branschen att ändra på genom att till exempel införa jämställdhetsstrategier, program, kurser med mera. Arbetet för att öka andelen kvinnor inom yrket har pågått under flera år.

Bristen på maskinförare och den ojämna könsfördelningen har lett till att kvinnorna idag anses som en outnyttjad resurs i samhället, när det gäller skogsbranschen och skogsmaskinföraryrket. Flera olika aktörer, inte minst på regeringsnivå, menar att för att kunna få ett konkurrenskraftigt skogsbruk och en kompetensutveckling behövs det jämställdhet (Regeringskansliet, 2011). Tidigare års landsbygdsminister, Eskil Erlandsson, sa i ett pressmeddelande 6:e april 2011:

”För mig är det rent ut sagt resursslöseri att inte kvinnors kompetens i full utsträckning har tagits tillvara på inom skogsnäringen. Det är ju en självklarhet att vi ska ha jämställdhet inom alla yrkesområden, vare sig det gäller vård och omsorg eller inom skogsbranschen”.

(Pressmeddelande, 6 april 2011, Landsbygdsdepartementet)

Nedan i detta kapitel beskrivs mer ingående vilka åtgärder som vidtas och vilka som har vidtagits för att få mer jämställdhet inom detta yrke.

Denna rapport handlar till största del om de kvinnliga skogsmaskinförarna i Sverige idag, men även om yrket överlag. I detta inledningskapitel kommer jämställdhetsstrategier, drivningsarbetet i historien, kvinnornas intåg i

drivningsarbetet, teknikutveckling, utbildning, statistik, åtgärder för att öka antalet kvinnliga maskinförare och kvinnoantalet i skogsbruket överlag att tas upp. Tanken är att bidra till en större förståelse för vad detta yrke, skogsmaskinförare, går ut på med ett särskilt fokus på dess kvinnliga arbetare. Varför är det till exempel väldigt få kvinnor inom detta yrke? Kan det bero på arbetsförhållandena, tuffa attityder, tungt fysiskt arbete eller helt enkelt ett generellt ointresse för maskiner från kvinnors sida? Hur ser en vanlig arbetsdag ut för dessa kvinnor som kör idag, är det någon skillnad på deras arbetsdag i jämförelse med deras manliga kollegor?

Många frågor kan ställas angående detta och denna studie ska försöka besvara några av dem. Detta genom att göra kvalitativa fokusintervjuer med verksamma kvinnliga skogsmaskinförare idag. Resultatet och sammanställningen från dessa intervjuer presenteras längre fram i denna rapport. Förutom resultatet från de kvalitativa fokusintervjuerna kan befintliga fakta samt en översikt om vad som skrivits i ämnet läsas i det följande.

Det övergripande syftet med studien är att undersöka om skogsbranschen kan påverka något så att andelen kvinnliga maskinförare ökar. Sist i detta inledande kapitel preciseras ett antal frågeställningar som arbetet förhoppningsvis ska kunna ge svar på. Vi startar dock med en tidsresa i drivningsarbetets anda.

1.1 Drivningsarbetet genom historien

Under åren som gått har själva drivningsarbetet i skogen förändrats och utvecklats, både teknikmässigt och utförandemässigt. Med drivning menas avverkning och utforsling av träd från trakt till bilväg (Lindroos, 2009; Kardell, 2004). Tack vare all utveckling under årens lopp kan ett drivningsarbete idag, som förr krävde flera skogshuggare och virkeskörare med häst, utföras av en enda person i en skogsmaskin. Nedan förklaras och beskrivs utvecklingen mer ingående under de senaste cirka 200 åren.

1.1.1 Utvecklingen 1800-tal till 2000-tal

Sedan stenåldern och fram till mitten av 1800-talet var det yxan som var människans förstahandsval när det gällde utrustning vid skogshuggning. Detta redskap var ett allroundredskap som kunde användas till alla moment inom upparbetningen av de fällda träden, vilket gjorde det omtyckt bland skogsarbetarna (Ager, 2012). Utvecklingen gick dock vidare och efter år 1850, i takt med utvecklingen inom sågverksindustrin och den ökande omfattningen på avverkningarna (Vallström, 2010) kom olika sågverktyg och tog över upparbetnings- och fällningsarbetet i skogen. Till en början var det stocksågen, sedan timmersvansen och bågsågen. Förutom de olika sågarna utvecklades det även andra verktyg och skogsredskap under denna tid. Till exempel vändhaken, timmersaxen och barkspaden. Inom hästkörningen utvecklades getdoningen (dubbelkälke) och björnbindslet, vilket innebar att pålastningen av virket underlättades och större volymer kunde lastas (Kardell, 2004). Dessa nämnda

redskap, som med tiden kom att förfinas och utveckla arbetstekniken inom skogsbruket, användes under perioden 1850 till cirka 1920.

Transporten av virket på land under denna period skedde med häst, ox eller ren. Valet av dragdjur varierade beroende på var i landet virkestransporten utfördes. Hästen kom dock att bli den mest långlivade djurarten som dragningshjälp då den var snabb och stark i jämförelse med de andra två. Hästen kom att användas flitigt ända fram till omkring år 1945 då maskinerna började komma in på marknaden (Kardell, 2004).

Rent tekniskt sett skedde ingen revolutionerande utveckling under denna period. Några få maskinella verktyg testades ute bland drivningslagen mot slutet av perioden, men fick aldrig något direkt genomslag. Detta då dessa verktyg oftast var väldigt otympliga och knappt hanterbara. Ett exempel är motorsågen som redan år 1917 prövades i skogarna men som först under 1950-talet slog igenom på riktigt och ersatte yxan och sågen (Andersson, 2010).

Från 1920 och fram till 1940 hände det inte så jättemycket i teknikutvecklingen gällande huggningen och upparbetningen av virket. Däremot skedde det förändringar i själva transportarbetet där hästen fick konkurrens av traktorn, något som kom att effektivisera terrängtransporterna mycket. Förändring skedde även ute på landsvägarna under denna period, då lastbilen kom att ersätta hästen i denna typ av virkeskörning (Björheden, 2004).

Efter 1940-talet, och framförallt under 50- och 60-talet, skedde det stora förändringar i drivningsarbetet i Sverige. En ny tid med nya olika slags skogsmaskiner väntade för skogshuggarna. Maskinell teknik hade nu utvecklats så pass mycket att det gjorde det möjligt att använda dessa maskiner i skogsarbetet. Den maskinella utvecklingen inom drivningsarbetet började med att den manuella fällningen av trädet byttes ut mot maskinellt arbete genom den "nya" enmansmotorsågen. Därefter utvecklades det maskiner till kapning och kvistning, så kallade processorer och inte förrän runt 1980, kom den så kallade skördaren som både kunde fälla, kvista och aptera trädet (Andersson, 2010).

Barkningen var ett av de mest tidskrävande momenten i huggningsarbetet under denna tid, ibland kunde det utgöra 50 procent av själva arbetstiden. Detta kom dock att förändras då en av de första riktigt bra skogsmaskinerna kom ut på marknaden, nämligen barkningsmaskinen Cambio. Denna maskin blev den mest dominerande barkningsmaskinen på marknaden (Björheden, 2004). Med Cambio kunde barkningsarbete, som förr krävde 40 man, ersättas med en enda maskin och med denna maskins intåg förändrades skogsbrukets produktivitet och effektivitet i grunden (Kardell, 2004).

Terrängtransport av virke utfördes i början av denna period av både hästar och traktorer. Detta kom dock att förändras helt på 60-talet då mekaniseringen gjorde att traktorerna konkurrerade ut hästen helt. Under detta decennium kom

även dagens moderna terrängtransportfordon av virke att födas nämligen skotaren (Björheden, 2004).

Från och med 60-talet och fram till idag har maskinerna ständigt utvecklats inom skogsbruket. Genom nya uppfinningar och innovationer under åren, har Sveriges skogsbruk och drivningsarbete ständigt förts framåt i utvecklingen. Rikets skogshuggare har gått från att använda yxa och häst till att köra dagens högteknologiska avverkningsmaskiner och kalla sig skogsmaskinförare, eller ännu mer ingående, skördarförare eller skotarförare. Nedan beskrivs dagens drivningsarbete något mer ingående.

1.1.2 Drivningsarbetet idag

Dagens drivningsarbete utförs, som ovan nämnts, till absolut största del, med hjälp av högteknologiska skogsmaskiner. Avverkningar och gallringar utförs främst med en så kallad skördare som både fäller, kvistar och kapar/apterar träden i rätt längder. Den skördartyp som används mest idag, i både gallring och avverkning är den så kallade engreppsskördaren. Denna maskin kan väga ända upp till 25 ton, beroende på om det är en liten eller en stor maskin. Produktiviteten på en skördare idag ligger i medeltal mellan 20 och 30 m³fub/timme, men om förutsättningarna är mycket goda kan de närma sig 90 m³fub/timme (Lundqvist m.fl., 2014). Produktiviteten varierar främst beroende på vilken medelstam det är i beståndet. Vid avverkning läggs stickvägar och basvägar ut i beståndet. Det är vägar som virket ska transporteras ut på och vid gallring sker dessutom den största delen av arbetet utifrån dessa vägar, om det inte används en beståndsgående skördare. Avståndet mellan stickvägarna brukar ligga på 20 – 22 meters avstånd för att avverkningsmaskinen ska kunna nå alla träd i mittzonen (Björheden, 2004).

Enligt Riksskogstaxeringen slutavverkades det under år 2012/2013 cirka 183 000 hektar och gallrades cirka 394 000 hektar. Sammanlagd avverkad volym under år 2013 var ungefär 86,3 miljoner m³sk (Skogsstyrelsen, 2014). Produktionsmässigt har skogsbruket gått från cirka två m³ per dagsverke under 1950-talet, fram till idag då det ligger på runt 25 m³ per dagsverke (Skogforsk, 2013). Dagens skördarförare måste fatta många snabba och viktiga beslut under arbetets gång. Det kan röra sig om två träd per minut som ska fällas, kapas och kvistas (Lundqvist m.fl., 2014). Mängden fattade beslut på väldigt kort tid som en maskinförare måste ta under sitt arbetspass, kan liknas med en stridspilots (Högvall Nordin, 2006).

Virkestransporten i terräng, sker främst med en så kallad skotare. Där lyfts virket upp på en lastbärare för att sedan, utan markkontakt, transporteras ut till bilväg. Tjänstevikten på denna maskin varierar mellan cirka 13 och 20 ton, beroende på om det är en liten eller stor skotare. Lastkapaciteten på dessa maskiner ligger i intervallet nio till 18 ton (Björheden, 2004). Produktiviteten på en skotare varierar med antal m³/hektar, högstorlekar, terrängtransportavstånd, antal sortiment etc.

1.2 Gårdagens drivningsarbete och kvinnor

Genom alla tider har arbetet kring drivning varit mansdominerat. Andelen kvinnor som arbetat inom detta område har alltid enbart utgjort en liten del av den totala arbetsstyrkan. Förr kunde detta härledas till de normer som fanns i samhället som talade om vad kvinnan respektive mannen skulle göra i förhållandet. När skogsmaskinerna kom ut på marknaden hävdade vissa att belastningsskadorna skulle bli för stora på kvinnorna och avrådde dem från att börja med detta yrke. Idag verkar det som om samhället inte är riktigt vet vad detta arbete går ut på och att alla, oavsett kön, kan arbeta som skogsmaskinförare (Ager, 2012; SYV/lärare/rektors, NB-gymnasierna i Sverige, personlig kommunikation, 2015-03-10/11/12).

Under 1800- och in en bit på 1900-talet bestod skogshuggarkåren ute i skogarna till absolut största delen av män. Dock kunde man ibland – men väldigt sällan – finna en kvinna bland männen. Under denna period fanns det nämligen en klar bild av vad mannen respektive kvinnan skulle göra i förhållandet och vad de skulle sysselsätta sig med. Mannen skulle arbeta i skogen under vinterhalvåret och kvinnan skulle då vara hemma och ta hand om barn, åldringar, gård och alla andra tillkommande sysslor kring hemmet. När väl en kvinna arbetade i skogen ansågs det många gånger bara som ”hjälp” och som inte arbete. Om en kvinna högg skog på dagen och inte skötte hushållssysslor som uppkom hemmavid kunde hon bli ansedd som okvinnlig i mångas ögon. Denna ”uppdelning” av sysslor mellan mannen och kvinnan höll i sig ända fram till det att skogsarbetet förändrades från säsongsarbete till helårsarbete, vilket skedde på 1940-talet (Ager, 2014). Med denna förändring kunde männen komma hem från skogarna på eftermiddagen och det var först då som gränserna för kvinnliga respektive manliga sysslor börjades suddas ut. Denna tidsperiod, och de olika arbetsuppdelningarna mellan mannen respektive kvinnan, beskrivs väldigt bra i boken *Skogens moderna rum*, skriven av författaren Maria Vallström, 2010.

Några exakta årtal på när kvinnorna började arbeta i skogen finns dock inte, allt är på ett ungefär och mycket grundar sig på berättelser eller intervjuer. Det fåtal kvinnor som jobbade ute i skogen med huggning blev oftast förknippade som män, då de av praktiska skäl oftast bar keps, jacka och byxor och hade kortklippt hår. Detta är en av de orsaker som gör att det är svårt att bedöma antalet kvinnliga skogshuggare genom tiderna. I boken har ett flertal gamla skogshuggare intervjuats och gång på gång bekräftas det att kvinnorna som jobbade i skogen var ”mer som karlar” och ”såg ut som karlar” (Vallström, 2010).

Innan krigstiden var det väldigt få kvinnor som jobbade som skogshuggare, dock med reservation för att alla kanske inte uppmärksammades, för att de antogs vara män. Under krigstiden ökade dock kvinnoantalet i skogarna då dessa fick rycka in istället för männen som var i beredskap. Kvinnornas uppgifter i skogsarbetet bestod främst av barkning eller kvistning (Vallström, 2010) dock finns det uppgifter om kvinnor som körde virkestransporter med häst, högg med

motorsåg och så vidare. Men den arbetsuppgift som kvinnorna främst förknippas med under denna tid är arbetet som kocka ute i skogskojorna.

1.3 Kockans intåg i Sveriges skogar

Strax före 1920-talet kom skogsarbetarnas levnadsförhållande att diskuteras i Sverige. De skogskojor som skogshuggarna levde i under vinterhalvåret var inte av bästa standard. Den sedermera legendariska överjägmästaren Anders Holmgren skrev så här år 1907 om kojorna:

Hvem af oss känner icke dessa kojor, uppförda af obarkadt timmer, med jorden till golf, med dörren och rökfånget till fönster; där vattnet droppar ned ur taket och vinden blåser in genom väggen?

(Kardell, 2004, s. 37)

Kojornas standard och arbetarnas levnadsförhållanden fördes på tal samma år då provinsialläkaren Adolf Hassler agerade. Genom föredrag om vilka hälsorisker skogshuggarna utsattes för och så vidare. Resultatet kom senare att publiceras i *Läkartidningen*. Med Hasslers publikation kom även andra läkare att agera, då de sett samma sak ute i skogarna där de jobbade. Läkarnas uttalanden fick till slut Provinsialläkarföreningen att reagera och blanda in offentligheten vilket kom att resultera i att landshövdingen, Johan Widén, 1909 tog upp på förslag i riksdagen att man skulle göra en utredning om skogshuggarnas levnadsförhållanden i Norrland. Därefter var det många turer fram och tillbaka men skogshuggarna fick stöd och år 1916 publicerade Kungliga Socialstyrelsen en väldigt omfattande utredning angående skogshuggarnas levnads- och arbetsförhållanden. År 1920 stiftades till och med en lag om detta, vid namn Skogshärbergeslagen (Kardell, 2010). Den nya lagen satte igång processen med att förbättra levnadsstandarden för skogshuggarna, men det tog flera år innan hela Sveriges skogshuggarkår kunde se resultatet av den. Under 1920-talet kom även skogshuggarnas kosthållning i fokus, vilket kom att introducera kockan i Sveriges skogsbruk.

Varför kockan just blev av kvinnligt kön har sina rötter i den SOU (Statens offentliga utredningar) som gjordes år 1933 och där diskussioner fördes om kocken ute i kojorna skulle vara av manligt eller kvinnligt kön. Man kom då fram till att kvinnornas arbetskraft kostade mindre och sen kunde de "dessutom biträda vid tvätt och lagning av kläder, stoppning av strumpor, bäddning och städning" (Vallström, 2010, s. 35). Idén med att ha en kocka, eller flera, i ett drivningslag hade sedan tidigare redan testats och införts på vissa ställen i Sverige. Ett exempel på detta är redan från år 1880 då en större avverkning skulle göras i Tännäs, Härjedalen. Med i arbetslaget fanns då fyra hushållerskor. Trots att kockorna eller hushållerskorna figurerade ute i skogarna redan under 1800-talet var det först efter 1930-talet som konceptet verkligen slog igenom. Den första kockakursen startade till exempel inte förrän år 1942 med fröken Göransson som lärarinna (Kardell, 2010). Kungliga Socialstyrelsen

rekommenderade efter granskningar att cirka en kocka per tio man var lagom ute i kojorna.

Systemet med att ha en kocka i varje drivningslag höll inte i sig länge, enbart i några årtionden. Detta på grund av en förändring som skedde i slutet av 1940-talet då arbetarna kunde börja bo hemma mer än förut. Utvecklingen fortsatte i samma riktning vilket till slut resulterade i en regel under 1960-talet, som löd att arbetarna skulle kunna ha det privilegium att kunna bo hemma och pendla till avverkningstrakten över dagen (Ager, 2014). Denna hemmastationering resulterade i att konceptet med att ha en kocka i skogen dog ut och andelen kvinnor med koppling till drivningsarbete minskade.

1.4 Dagens drivningsarbete och kvinnor

Som ovan nämnts har antalet kvinnor som jobbat med drivningsarbete aldrig varit särskilt många, vilket man även idag kan se på fördelningen av män och kvinnor i yrket skogsmaskinförare. Den exakta fördelningen av män och kvinnor inom yrket är svår och få fram, dock vet man att kvinnorna enbart utgör någon enstaka procent av den totala skogsmaskinförarkåren. Nedan följer mer information och statistik över det totala antalet skogsmaskinförare i Sverige och antalet kvinnliga arbetare inom detta yrke. Plus några faktorer som eventuellt skulle kunna påverka antalet kvinnor.

1.4.1 Totalt antal kvinnor

I november år 2013 fanns det ungefär 6 608 stycken personer som jobbade med drivning i Sverige, hur stor andel män respektive kvinnor det är framgår ej. Antalet anställda inom skogsentreprenad, där virkesmätning, stämpling, skogsvårdsarbete, utsyning, skogsvägsarbete, skogsdikning, rågångsarbete, avverkningsarbete med mera ingår, var 13 929 personer. Av dessa anställda var antalet kvinnor cirka 4 procent, alltså cirka 560 stycken (Skogsstyrelsen, 2014).

Enligt forskaren Gun Lidestav m.fl. (2011) fördelas de fyra procenten (cirka 560 stycken) av de anställda kvinnorna inom entreprenörskap så här. Fyra femtedelar av kvinnorna jobbar i entreprenörskap med inriktning mot skogsvård, vilka i sin tur utgör cirka sju procent av de anställda inom denna entreprenörsgrupp. Resterande kvinnor, en femtedel dvs. strax över 100 stycken, återfinns bland de entreprenörer som håller på med drivning. Dessa i sin tur utgör cirka två procent i denna entreprenörsgrupp. En sak som inte framgår i dessa uppgifter är om kvinnorna inom denna entreprenörsgrupp drivning, sysslar med administration eller om de kör maskin ute i skogen.

Intresset och viljan för att öka antalet kvinnor inom skogsmaskinföraryrket finns hos flera olika aktörer i Skogssverige. Dock sker förändringen långsamt, vilket oftast beror på okunskap om genus och jämställdhet inom skogsbrukssektorn (Lidestav m.fl., 2011).

För att få en klarare bild av hur många kvinnor som faktiskt jobbar som skogsmaskinförare idag har personlig kontakt tagits med bland annat GS-facket (facket för skogs-, trä- och grafiskt bransch), SCB (statistiska centralbyrån) och SMF skogsentreprenörerna (en branschorganisation för skogsentreprenörer). Enligt Magnus Lindberg, ombudsman och en av de avtalsansvariga för bl.a. skogsavtalet på GS-facket, är det totala antalet kvinnliga och verksamma skogsmaskinförare i Sverige idag, med största sannolikhet inte mer än 45 stycken. Denna siffra togs fram genom beräkning och granskning av antalet anställda och registrerade under skogsavtalet i GS-facket. Under utredningen kunde konstateras att 30 stycken kvinnor med säkerhet jobbade som maskinförare och att ytterligare fem stycken med sannolikhet var maskinförare av dem som var med i facket. För att få fram en totalsumma över antalet kvinnor i hela landet plussades det på några till för att få fram en någorlunda totalsiffra, det vill säga 45 stycken (personligt meddelande, Magnus Lindberg, GS-facket, 2015).

GS- facket omfattar 15 stycken olika avtal för personer som jobbar i någon form av skogs-, trä- eller grafisk bransch. Det ovan nämnda skogsavtalet omfattar två yrkesgrupper, skogsbrukare och förare av skogsbruksmaskiner. I den sistnämnda yrkesgruppen utgör kvinnorna endast 0,7 procent av totalsumman som är med i GS-facket (GS-facket, 2015, Länk C).

Vid kontakt med SCB (Statistiska centralbyrån), kan inte några exakta siffror tas fram för skogsmaskinförare. Här redovisas siffrorna tillsammans med de förare som kör jordbruksmaskiner (SCB, personlig kommunikation, 2015-02-04; SCB, 2015, Länk A).

Vid kontakt med SMF Skogsentreprenörerna meddelar de att de inte har någon statistik över antalet kvinnliga skogsmaskinförare, vilket enligt SMF:s företagsutvecklare, Elin Sunesdotter, beror på att SMF:s medlemmar är de som äger företagen. Själv uppskattar dock Elin att antalet kvinnliga skogsmaskinförare bör ligga på mellan cirka 50 och 100 stycken idag (Elin, Sunesdotter, företagsutvecklare, SMF Skogsentreprenörerna, personlig kommunikation 2015-04-08).

Efter studier och personlig kontakt med ovan nämnda aktörer (GS-facket, SCB och SMF) kan konstateras att det är svårt att få fram några exakta siffror på antalet kvinnliga maskinförare. Under årens lopp har dock antalet ökat (Skogsaktuellt, 2013, länk G). Anledningen, eller anledningarna, till det är så få kvinnor inom detta yrke spekuleras det mycket i idag. Här nedan presenteras några faktorer som eventuellt skulle kunna påverka antalet.

1.4.2 Lön

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) tjänade en skogsmaskinförare i genomsnitt 26 500 kronor per månad under år 2013. Enligt samma källa fanns det även en skillnad mellan männen och kvinnornas lön under 2013, där kvinnorna i

genomsnitt tjänade 100 kronor mer i månaden än männen (SCB, 2015, Länk I). I en rapport från GS-facket, från år 2014, skriver man dock:

Eftersom det endast finns ett fåtal kvinnor som arbetar som förare av skogsbruksmaskin går det inte att göra en rättvis jämförelse angående löneskillnad inom yrkeskategorin.

(GS- facket, 2014, rapport: Är kvinnor mindre värda?, sid 11)

Det finns helt enkelt för få kvinnor inom detta yrke för att kunna se, eller dra några slutsatser om, att det skulle finnas några skillnader i lön mellan könen.

1.4.3 Belastningsskador

Idag är det svårt och få fram något konkret svar på om de kvinnliga skogsmaskinförarna ta mer skada eller ej, i form av belastningsskador eller liknande, i jämförelse med de manliga maskinförarna i skogen. I slutet av 1980-talet fanns det en person på skogsföretaget Stora Skog, vid namn Håkan Vestergren, som arbetade hårt för att få in fler kvinnor i skogen. Internt varnades han dock av företagets läkare gällande att få in fler kvinnor i skogsmaskinföraryrket då detta yrke ansågs medföra en mycket stor risk för belastningsskador. Med årens gång har dessa skogsmaskiner utvecklats och med detta har förutsättningarna för att kvinnor ska kunna klara detta arbete utan belastningsskador också ökat (Ager, 2012).

Enligt Arbetsmiljöverket är skogsmaskinföraryrket ett av de mest utsatta yrkena för så kallade helkroppsvibrationer (HKV), det vill säga att hela kroppen utsätts för vibrationer oavsett om man står, sitter eller ligger på platsen man är på. Andra platser som HKV förekommer på är på bussar, flygplan och tåg. Vissa hävdar att kvinnor tar mer skada av helkroppsvibrationer än män, vilket dock Arbetsmiljöverket hävdar att det saknas bevis för i en rapport från 2011 (Burström m.fl., 2011). Underlaget i dessa studier anses dock för begränsat för att kunna dra någon slutsats gällande skillnader mellan män och kvinnor i detta avseende. De vanligaste belastningsskadorna inom yrket, skogsmaskinförare, är skador på nacke och rygg (Burström m.fl., 2011).

1.4.4 Attityder och bemötande

Attityden mot kvinnliga skogsmaskinförare verkar variera beroende på var i landet man befinner sig. I intervjuer som gjorts under åren med kvinnliga maskinförare och andra väl insatta personer i branschen har det framkommit att denna bransch kan innehålla hårda och tuffa attityder. Det har även rapporterats om kvinnliga maskinförare som fått sluta eller har funderat på och sluta på grund av dessa attityder. En del kvinnor inom yrket har blivit bemötta av människor som säger att kvinnor inte har någonting i skogen att göra. Medan andra, i samma yrke, enbart har blivit bemötta på ett positivt vis och med nyfikenhet (Franziska media, 2013, länk J). I rapporten *rekrytering av skogsmaskinförare* lever skriven av skogsmästaren Ebbe Lindberg (2012),

förklaras det att det är just dessa negativa attityder som cirkulerar kring yrket som gör det är svårt att rekrytera nya yngre kvinnor till branschen. I en rapport, skriven av Gun Lidestav m.fl. (2011) kan man utläsa att dessa attityder och bemötanden oftast handlar om föreställningar och "normer" som finns och som har funnits, som till exempel att en skogsmaskinförare ska vara en man (Lidestav m.fl., 2011).

1.5 Brist på skogsmaskinförare

Som tidigare nämnts finns det idag en stor brist på skogsmaskinförare. Enligt SLA (Skogs- och Lantbruksarbetsgivareförbundet) kommer det till exempel att behövas cirka 4 000 nya skogsmaskinförare under den närmsta tioårsperioden, för att klara av marknadens behov (Skogsteknik nr. 1, 2015). Dessutom förväntas pensionsavgångarna öka, ett mindre antal sökande till skogsmaskinutbildningarna, en större urbanisering samt konkurrens med gruvinindustrin och den "gula sidan" göra att antalet färdigutbildade och erfarna skogsmaskinförare minskar. Idag utexamineras det ungefär 300 nya maskinförare varje år, vilket betyder att bristen på skogsmaskinförare förväntas hålla i sig ett bra tag till (Tidningen Land, 2014).

Blir bristen på skogsmaskinförare alltför stor kan hela samhället komma att drabbas, inte minst ekonomiskt. Vid en för stor brist på maskinförare kan en kedjereaktion eller "ond cirkel" uppstå där industrin inte får in tillräckligt med råvara. Med minskad mängd råvara kan exportvirkesvolymerna komma att minska och därmed även inkomsterna genom export. Sveriges ekonomi kan komma att påverkas, vilket i sin tur kan komma att påverka satsningen på att utbilda fler skogsmaskinförare (Lindberg, 2012).

Enligt, bland annat, Arbetsförmedlingen betecknas skogsmaskinföraryrket idag som ett bristyrke. Detta har det gjorts i flera år och studerar man arbetsförmedlingens yrkeskompass kommer detta yrket att vara ett bristyrke i många år till. Yrkeskompassen går att finna på arbetsformedlingen.se (länk H, 2015) och är en vägledningstjänst som visar arbetsmarknadslägen och framtidsutsikter för flera olika yrken i Sverige, både på nationell nivå och på regional nivå. Yrkeskompassen kan visa prognosinformation över ett, fem eller tio år. Där den ettåriga prognosen baseras på arbetsförmedlingskontorets prognosarbete och kan delas upp på både nationell- och regional nivå, medan den fleråriga prognosen endast gäller på nationell nivå och görs av arbetsförmedlingens analysavdelning. Här studeras bl.a. pensionsavgångar, tillgången på utbildningsplatser och utbildningsval, samt deltagande i arbetslivet (Arbetsförmedlingen, 2015, Länk H).

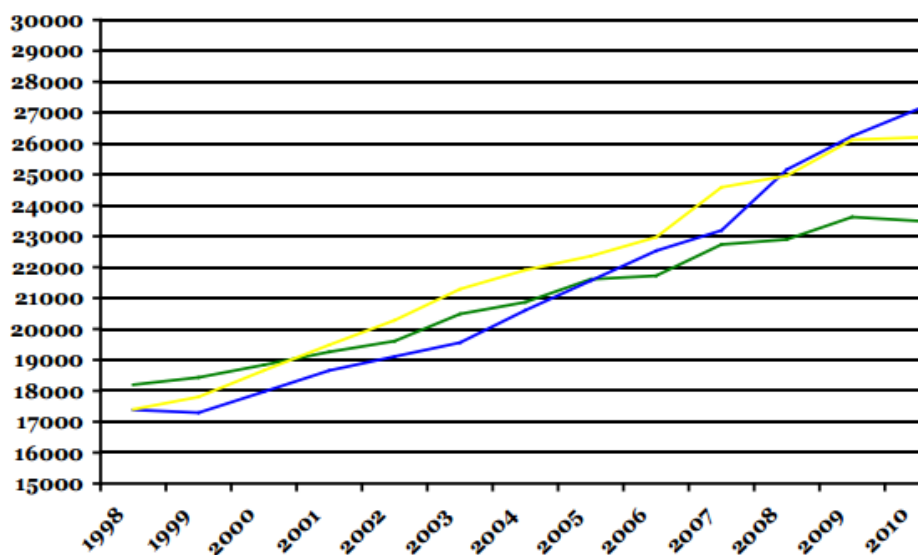
Figuren nedan visar hur den bedömda konkurrensen kommer att vara om jobben som skogsmaskinförare inom en tioårsperiod i Sverige och är hämtad på arbetsförmedlingens hemsida, *yrke och framtid*. Figuren visar på en liten konkurrens om jobben vilket innebär att tillgången på skogsmaskinförare inte är tillräcklig idag och då i synnerlighet inte på erfarna personer. Konkurrensen om

jobben inom detta yrke ser likadan ut, inom ett år, fem år och tio år, på arbetsförmedlingens hemsida (Arbetsförmedlingen, 2015, Länk H).

Figur 1.1. Barometern visar konkurrensen om jobben som skogsmaskinförare inom en tioårs period. Vit färg: mycket liten konkurrens. Mörkröd färg: mycket hård konkurrens. Källa: Arbetsförmedlingen, 2015, Länk H.

En bidragande faktor till att skogsmaskinförarbristen idag är så stor, tror många aktörer, beror på den låga lönen som maskinförarna får. Lönefrågan har flitigt diskuterats under åren som gått inom branschen. En av aktörerna som har uttalat sig om denna lönesituation är GS-facket som bland annat jämförde Skogsmaskinföraryrkets löneutveckling med några andra branscher i en rapport från år 2011; i detta fall gruvindustrin och väg och bananläggning. Jämförelsen sträckte sig mellan årtalen 1998 och 2010 där man tydligt kunde se att lönerna för skogsmaskinförarna hade halkat efter de andra branscherna. År 1998 hade till exempel skogsmaskinförarna en genomsnittlön som var cirka 800 kronor mer än de andra branscherna, medan man år 2010 hade halkat efter de andra branscherna med cirka 2 700 kronor respektive 3 600 kronor (GS-facket, 2011). I figur 1.2 nedan kan denna löneutveckling för de olika branscherna skådas med tidsintervall från år 1998 och fram till 2010.

Figur 1.2 . Löneutvecklingen (kronor/ månad) i genomsnitt för skogsmaskinförare (grön linje), gruvindustrin (blå linje) och väg och bananläggning (gul linje) för åren 1998 till 2010 i Sverige.

Gång på gång har det visat sig att lönen är en bidragande faktor till att många lämnar branschen och söker sig till andra maskinbranscher, som till exempel gruvindustrin (GS- facket, 2011). Inom denna bransch är dessutom skogsmaskinförarna väldigt eftertraktade, vilket även det påverkar mängden

avhopp och branschbyten (Ronnie Jansson, lärare NB Sala, personlig kommunikation 2015-03-13).

1.6 Utbildning

Enligt naturbruk.se (Länk B, 2015) finns det idag 19 stycken naturbruksgymnasier (NB) som utbildar ungdomar till skogsmaskinförare. Dock är det vid en noggrannare granskning enbart 18 stycken idag. Detta eftersom Plönninge NB-gymnasium håller på och slås ihop med Munkagårdsgymnasiet (Sofia Andersson, SYV, Munkagårdsgymnasiet, personlig kommunikation 2015-03-12).

Naturbruksskolorna är utspridda över hela landet men med störst koncentration söder om Dalälven (se figur 1.3 nedan) .

Figur 1.3. NB-skolornas, med inriktning skogsmaskin, placering i Sverige. 1. Kalix NB-gymnasium, 2. Burträsk NB-gymnasium, 3. Jämtlands NB-gymnasium (Torsta), 4. Skedomskolan, 5. Ljusdals NB-gymnasium, 6. Älvdalens Utbildningscentrum, 7. Södra Viken NB-gymnasium, 8. Kvinnerstaskolan, 9. Ösby NB-gymnasium, 10. Jällagymnasiet, 11. Vretagymnasiet, 12. Svenljunga NB-gymnasium, 13. Stora Segerstad och Värnamo NB-gymnasium, 14. Ryssbygymnasiet, 15. Helgesbogymnasiet, 16. Munkagårdsgymnasiet, 17. Osby NB-gymnasium och 18. Blekinge NB-gymnasium. Källa: naturbruk.se, 2015, Länk B.

Utöver detta finns det även några YH-utbildningar för skogsmaskinförare lite spridda över landet. Dessa utbildningar finns på Älvdalens utbildningscentrum, Naturbruksgymnasiet i Burträsk, Alfta skogstekniska (med koppling till Slottegymnasiet i Ljusdal), Stora Segerstad och Värnamo

naturbruksgymnasium samt på Torsta naturbruksgymnasium i Jämtland (naturbruk.se, 2015, Länk B).

1.6.1 Programutveckling

Utbildningen till skogsmaskinförare på gymnasienivå är på tre år och på de flesta NB-gymnasierna väljer eleverna inriktning mot skogsmaskin det andra eller det tredje året på skolorna. Utbildningen innehåller bland annat de gymnasiegemensamma ämnena så som engelska, svenska, matematik, religionskunskap, samhällskunskap med mera. Därefter följer mer programrelaterade kurser inom skog såsom biologi, entreprenörskap, naturbruk, biologi- naturbruk, motor- och röjmotorsåg och skog, mark och vatten kurs. Vidare följer ett så kallat programfördjupningspaket, för att kunna bli en färdigutbildad skogsmaskinförare. Detta fördjupningspaket har två övergripande huvudämnen, naturbruksteknik och skogsproduktion. Huvudämnena innehåller följande kurser: avverkningsmaskiner, skogsmaskiner – specialisering, terrängtransporter och virkestransport med skotare, skogsskötsel 1, skogsskötsel 2 och virkeslära (Skolverket, 2015, länk K).

I utbildningen ingår det även praktiskt körning av maskiner och praktik i några veckor ute hos någon entreprenör. För att underlätta för de entreprenörer som tar emot studenter på praktik finns en så kallad "SLA-peng". Detta innebär att praktikvärden (entreprenören) kan få 5 000 kronor per vecka för en praktikant under maximalt tio veckor. För att få ut dessa SLA-pengar som praktikvärd måste hen vara "SLA-ansluten eller ha hängavtal med GS-facket, /.../" (Lindberg, E., 2012, sid 21). Förutom detta måste även praktikvärden ha gått en handledarutbildning, vilket är meningen att skolorna ska tillhandahålla och ordna för entreprenörerna. SLA-pengen är endast koppad till praktik på gymnasienivå och inte till vuxenutbildningarna med samma inriktning. Idag råder det delad mening om NB-skolorna har för lite körtid eller inte under utbildningen. En del klagomål från entreprenörer har tagits emot, där de uttrycker att eleverna verkar vara oförberedda när de kommer ut och ska köra på riktigt under praktikveckorna.

En uppfinning som bidrar till mer övning och utbildning i och inom maskinkörning på skolorna är den så kallade simulatoren, som ger eleverna chansen att öva mer i skotar- och skördarkörning, kranföring och liknande. Figur 1.4 nedan visar hur en simulator kan se ut.

Figur 1.4. En Komatsu Forest simulator.

1.6.2 Rekryteringsvårigheter

I en undersökning från år 2012 visar det sig att enbart ett av de 19 naturbruksgymnasier som fanns då, med skogsmaskinsförarinriktning fyllde sina utbildningsplatser med förstahandssökande, resterande gjorde det inte. Detta sa man berodde på minskat födelseantal och mindre årskullar, misslyckad marknadsföring, ökad urbanisering och att yrkets status i samhället inte var så hög (Lindberg, 2012). Än idag håller detta i sig och försvårar dagens rekrytering. En sak som inte är med är de förväntade höga pensionsavgångarna som finns inom yrket. I undersökningen framkom även att fler än hälften av de 19 skolorna trodde att det skulle bli svårare att attrahera elever till utbildningen och att rekryteringsproblematiken skulle kvarstå. Antalet killar respektive tjejer på skolorna framgår inte i undersökningen, några av utbildningsanordnarna nämner att de jobbar för att få in fler tjejer men att de än så länge inte har sett något resultat av det.

Enligt Torbjörn Israelsson, analytiker på den framtida arbetsmarknaden, beror de rekryteringsvårigheterna på den nya trend som kommit vilken innebär att ungdomarna väljer gymnasieprogram med mer teoretisk inriktning framför program med praktisk inriktning (Skogseko, 2013). Detta bidrar till att det blir ännu svårare att rekrytera, utbilda och få mer kompetent personal till skogsmaskinföraryrket.

Vid personlig kommunikation med samtliga NB-skolor i mars 2015 visade det sig att de flesta av dessa inte fyllde sina utbildningsplatser vid den senaste intagningen. Endast ett fåtal av skolorna kände att det gick bra att rekrytera nya elever till utbildningen. Liknande som år 2012 trodde många av skolorna idag att rekryteringsvårigheterna av nya elever skulle komma att kvarstå framöver. Dock ser det väldigt lovande ut för vissa skolor inför den kommande höstens

antagning, då de redan hade många sökande till utbildningen (SYV/lärare/rektor, NB-gymnasierna i Sverige, personlig kommunikation, 2015-03-10/11/12). För en skola, Älvdalens utbildningscentrum, är antalet förstahandssökande till hösten, faktiskt redan idag väldigt många (Tommy Emanuelsson, programansvarig skog, Älvdalens utbildningscentrum, personlig kommunikation 2015-03-18).

För att öka rekryteringen och trycket på dessa skolor tror de 18 naturbruksgymnasierna att skogsbranschen bland annat måste öka statusen för yrket, öka lönsamheten för de som uppvisar goda yrkeskunskaper, hjälpa de entreprenörer som tar emot praktikanter från skolorna så att eleverna får en bra praktik, öka lönen, se över skiftesgången så att ensamarbetet minskas. Den aspekt som absolut flest gånger tas upp bland skolorna är att statusen på yrket måste bli mycket högre.

1.6.3 Vuxenutbildning vt 2015

Förutom de skogliga programmen på gymnasienivå, finns även de ovan nämnda vuxenutbildningarna. Dessa utbildningar genomförs under en kortare period i jämförelse med gymnasieprogrammen. Det vill säga från några veckor till cirka ett läsår. Vissa vuxenutbildningar anordnas via Arbetsförmedlingen, fast de flesta anordnas via NB-gymnasier. Liknande som för de skogliga gymnasieprogrammen försöker man även här att locka fler kvinnor till utbildningen och yrket. Dock är det lite extra svårt att rekrytera kvinnor till dessa vuxenutbildningar, då kultur och religionsfrågor har ett ganska stort inflytande i detta sammanhang (Karl Komstedt, lärare, Jämtlands NB-gymnasium Torsta, personlig kommunikation 2015-03-12).

Många av Sveriges naturbruksgymnasier jobbar idag hårt för att försöka locka fler kvinnor till skogsmaskinförarutbildningen. Dock är det väldigt få av dem som sett något resultat av det hårda arbetet. De säger att det är svårt att väcka intresse bland kvinnorna. Skolorna har bland annat gjort filmer och radioreklam, anordnat skogs dagar för enbart kvinnor, skickat ut information, marknadsfört sig mot enbart kvinnor, anställt kvinnliga lärare med mera (NB-gymnasierna i Sverige, personlig kommunikation, 2015-03-10/11/12).

1.7 Vad skogssektorn gör för att locka fler kvinnor till skogen

Antalet kvinnor i skogsbranschen är överlag väldigt lågt, denna bransch är och har, som tidigare nämnts, alltid varit en mansdominerad. Därför satsas det nu mycket på att försöka locka fler kvinnor och på så sätt bredda rekryteringsbasen till branschen.

1.7.1 Regeringskansliets ”Jämställdhetsstrategi för skogssektorn”

Förutom de tidigare nämnda strategier som de olika naturbruksgymnasierna har haft och har idag, införde regeringen år 2011 en så kallad jämställdhetsstrategi med fokus på skogsbrukssektorn. Målet med denna strategi, som fortfarande

existerar, är att genom ett långsiktigt, strategiskt arbete och tillsammans med alla aktörer inom skogsbrukssektorn, det vill säga från både näringsliv, intresseorganisationer och offentlig sektor, uppnå jämställdhet inom skogsbrukssektorn. Strategin har en vision och tre olika fokusområden som i sin tur har flera olika strategiska åtgärder kopplade till sig. De tre fokusområdena är: utbildning, arbetsliv och enskilt skogsägande. Visionen lyder som nedan:

Kvinnor och män ska ha lika förutsättningar, rättigheter och möjligheter att arbeta inom skogsbrukssektorn samt vara aktiva skogsägare

(Regeringskansliet 2011, sid 5)

Fokusområdet utbildning går ut på att de skogliga utbildningarna i landet ska vara attraktiva för både män och kvinnor. Detta oavsett om utbildningen är på gymnasienivå eller högskolenivå. I och med att antalet kvinnor är färre än männen i branschen har det, på senaste tid, gjorts mer inriktade insatser mot att locka fler kvinnor till branschen. Forskning visar på att intresset för skog bland kvinnor måste väckas redan i tidig ålder, det vill säga redan på låg- eller högstadiet (Regeringskansliet, 2011). Några åtgärder som gjorts för att få bukt på detta och få fler kvinnor intresserade av skog, är till exempel genom olika skogskollon och sommarskogskurser för enbart tjejer (se vidare avsnitt 1.6.2 nedan). Andra åtgärder som gjorts för att uppnå målet inom detta fokusområde, är att se över praktik, sommarjobb samt studie- och yrkesvägledares (SYV) sätt att agera ur ett jämställdhetsperspektiv. Gällande studie- och yrkesvägledare vill till exempel regeringen att samtliga av dessa ska få information och kunskap om att dagens skogliga utbildningar och yrkesverksamheter passar för båda könen. Ett exempel på när kunskapen brister går och utläsa i tidningen Land nr. 47 (2014), där en artikel handlar om den skogliga studenten Ronja som ifrågasattes av skolans SYV när hon sa att hon skulle söka till ett NB- gymnasium med inriktning skog. Orden hon möttes av var: "Där kan du väl inte gå, där går bara killar" (Tidningen Land nr. 47, 2014, sid 38). Ronja går idag tredje året på Södra Vikens NB-gymnasium inriktning skog.

Det andra fokusområdet i jämställdhetsstrategin, arbetsliv, går även det ut på att vara attraktivt för både män och kvinnor. Fast denna gång ligger fokuset på arbetsplats, arbetsgivare och att lika villkor ska gälla beträffande chansen att kunna göra karriär inom yrket. Skogsbranschen har som många andra basnäringar svårt att rekrytera, intressera och behålla de få kvinnor som redan jobbar inom näringen. Åtgärder och hårt arbete har därför vidtagits där förutsättningarna för en ökad jämställdhet på varje arbetsplats har setts över för att få in ett jämställdhetsperspektiv i hela organisationer. Det vill säga, företag som jobbar med att bli mer jämställda måste ha ett jämställdhetsperspektiv som alla anställda ska vara med på och som genomsyrar alla företagets riktlinjer och policy för att i slutänden ge ett bra resultat (Regeringskansliet, 2011).

Det sista fokusområdet i strategin, enskilt skogsägande, går ut på att det ska vara självklart för båda könen att kunna äga skog under samma villkor. Uppföljning av

denna jämställdhetsstrategi görs varje år, men den absolut sista och slutgiltiga uppföljningen kommer att ske senare under år 2015 (Regeringskansliet, 2011).

1.7.2 Skogskollon, skogskurser med mera enbart för tjejer

Som en följd av jämställdhetsstrategin och övriga engagemang och åtgärder från näringen har en följd av sommarkurser, kollon och liknande för enbart kvinnor, eller med största fokus på kvinnor, startats upp och utvecklats i Sverige. Nedan följer några av de viktigaste resultaten av denna utveckling. Det första exemplet i figur 1.5 nedan, *Skogen i skolan*, vänder sig dock till ungdomar överlag men med förhoppningar om att kunna intressera och locka fler kvinnor till branschen.

Skogen i Skolan. Ett nationellt samverkansprogram med fokus på alla ungdomsgrupper i Sverige, men med förhoppningar om att det ska locka fler tjejer till branschen. Programmet verkar mellan skolan och de skogliga intressenterna. Målet med detta program är att väcka intresse, öka kunskapen och förståelsen för och om skogen bland Sveriges ungdomar. Förhoppningsvis leder denna strategi till fler sökande till de skogliga utbildningarna på gymnasienivå. Skogen i skolan vänder sig till barn och ungdomar i förskoleklass upp till årskurs 9 i grundskolan (Skogen i Skolan, 2015, Länk D).

Skogskurs för tjejer. Ett projekt som drivs av fakulteten för skogsvetenskap på SLU. Projektet uttrycker sig i en sommarkurs på några dagar, som enbart vänder sig till tjejer från 16 år och äldre som ännu inte gjort något yrkesval. Syftet med hela kursen är att locka fler tjejer till, framförallt jäg- eller skogsmästarutbildningen men även informera om skogsbranschen och dess yrkesutbud överlag. Ett annat mål med kursen är även att kunna locka fler tjejer, som tidigare inte haft någon anknytning till skogen och som kommer från storstadsregionerna in i skogsbranschen (Skogen.se, 2012, Länk E).

Skogskollo för tjejer. Ett tredagarskollo som vänder sig till tjejer i årskurs fem till sex. Syftet och målet med skogskollet är att öka tjejernas intresse för skogen och dess skogsmaskiner i tidig ålder och visa dem vilka möjligheter det finns inom skogsbranschen, med tanke på fortsatt utbildning och karriär. Anordnare till detta kollo är skogstekniska klustret i Vindeln och det tidigare nämnda samverkansprogrammet Skogen i skolan i Västerbotten och Västernorrland, med stöttning från flera andra aktörer inom skogen (meraskog.se, 2015, Länk F).

Figur 1.5. Tre exempel på åtgärder som görs för att öka andelen kvinnor i skogsbranschen.

1.8 Syfte

Denna studie påbörjades i januari 2015, på grund av den skogsmaskinförarbrist som förväntas uppstå. För att råda bot på den situation som skogsbranschen har hamnat i, har olika åtgärdsprogram utvecklats och vidtagits under åren. Många med inriktning på att försöka locka fler kvinnor till skogsmaskinföraryrket, då dessa enbart utgör någon enstaka procent av den totala arbetsstyrkan inom yrket idag. Trots dessa åtgärder, att försöka öka antalet kvinnor inom yrket, har

inga större förändringar skett under åren. Så frågan kvarstår – hur ska skogsbranschen kunna locka till sig fler kvinnor till detta yrke?

Denna studies syfte är att försöka besvara nedanstående huvudfrågor:

- Hur många kvinnor är det som utbildar sig till skogsmaskinförare idag?
- Varför är det så få kvinnliga skogsmaskinförare i branschen?
- Vad kan vi i skogsbranschen ändra på eller förbättra för att öka andelen kvinnliga maskinförare i vårt land?
- Har vem som helst förutsättningar för att bli en välfungerande skogsmaskinförare idag?

Förutom de ovan nämnda huvudfrågorna kommer även frågor ställas om bl.a. hur dessa kvinnliga maskinförare har det på sin arbetsplats, om det är mycket attityder, bemötande från samhället, om det finns några för- eller nackdelar med att vara kvinna i detta yrke, samt varför det generellt är så svårt att få tjejer intresserade av skogsbruk i allmänhet och skogsmaskinföraryrket i synnerhet.

2. MATERIAL OCH METODER

För att kunna skapa denna rapport med dess fakta och resultat har olika metoder fått användas. I texten nedan förklaras vilka metoder som använts och varför de har valts. Plus en förklaring på hur fakta och svar har tillhandahållits under arbetets gång för de olika arbetsmomenten i studien.

För att få tag på redan befintliga faktauppgifter och information, samt för att bli mer insatt i ämnet kvinnliga skogsmaskinförare, användes olika sökmotorer på internet. Därefter plockades de mest relevanta delarna ut för att kunna skriva det inledande kapitlet i denna rapport. På en del punkter saknades det behövlig information, som exempelvis information om hur många kvinnor som kör skogsmaskin idag och om naturbruksutbildningarna. För att samla in denna information fick personlig telefonkontakt tas med skolorna, eller efter önskemål via mailkonversation, med studie- och yrkesvägledare, skogslärare eller rektorer. För att finna mer information om antalet kvinnor i detta yrke togs därefter personlig kontakt med bland annat GS-facket, SMF-skogsentreprenörerna och Sveriges statistiska centralbyrå. Dessa kontakter skedde även de via telefon eller mail.

2.1 Metod – Antal kvinnor på NB-gymnasier

För att ta redan på svaret på en av huvudfrågorna, som löd:

- Hur många kvinnor är det som utbildar sig till maskinförare idag?

Valdes en slags kvantitativ metod som gick ut på att ringa upp studie- och yrkesvägledare, lärare för skogsmaskiner/skog samt i ett fall rektorn på de 18 naturbruksgymnasierna i Sverige. Telefonnummer till dessa personer hittades på de olika skolornas hemsidor. Metoden att ringa upp dessa personer valdes för att kunna få ett direkt och snabbt svar, i jämförelse med att eventuellt skicka ut enkäter och få vänta en längre tid för att få svar. Tidpunkten för denna personliga kommunikation med skolorna ägde rum under mars månad 2015. De frågor som ställdes till de aktuella personerna redovisas i bilaga 2.

Nedan följer namnen på de NB-gymnasier som blivit kontaktade (18 stycken).

- Blekinge, NB-gymnasiet, Ronneby
- Burträsk, NB-gymnasiet, Skellefteå
- Helgesbogymnasiet
- Jällagymnasiet, Uppsala
- Jämtlands Gymnasium, Torsta
- Kalix NB-gymnasium, Norrbotten
- Kvinnerstaskolan, Örebro
- Ljusdal, NB-gymnasiet
- Munkagårdsgymnasiet, Halland

- Osby, NB-gymnasiet
- Ryssbygymnasiet
- Skedomskolan, Sollefteå
- Stora Segerstad och Värnamo NB-gymnasium, Jönköping
- Svenljunga, NB-gymnasiet, Västra Götaland
- Södra Viken, NB-gymnasiet, Sunne
- Vretagymnasiet, Östergötland
- Älvdalens Utbildningscentrum
- Ösby Västmanlands NB-gymnasium, Sala

Fyra av dessa 18 skolor hade även koppling till YH-utbildningar. Dessa utfrågades lite extra för att ta reda på om det fanns några kvinnor på dessa vuxenutbildningar.

2.2 Metod – Kvalitativa fokusintervjuer

För att ta redan på svaret på de övriga huvudfrågorna:

- Varför det är så få kvinnliga skogsmaskinförare i branschen idag?
- Vad kan vara orsaken till det låga antalet?
- Vad kan vi i skogsbranschen ändra på eller förbättra för att öka andelen kvinnliga maskinförare i vårt land?

Genomfördes åtta stycken kvalitativa fokusintervjuer med kvinnliga skogsmaskinförare under april månad 2015. Anledningen till att intervjuerna kallas för fokusintervjuer, och inte djupintervjuer, beror på att intervjuerna hade ett fokus, det vill säga att de var strukturerade och hade ett tema. En annan anledning är även att namnet djupintervju, i vissa fall, kan uppfattas ha en mer psykologisk inriktning och svarsutformning än de så kallade fokusintervjuerna. Då författaren till denna rapport inte har någon psykologisk bakgrund eller tanke på att vrida frågorna åt det psykologiska hållet, kallas dessa intervjuer för fokusintervjuer (Trost, J. 2010).

Varför den kvalitativa metoden har använts i stället för den kvantitativa metoden i denna studie beror på att syftet med denna studie inte är att få fram några matematiska eller statistiska svar där man kan jämföra olika variabler etc. Syftet med dessa fokusintervjuer är istället att försöka se sociala mönster, byta erfarenheter, få förståelse och i detta fall få tips om hur man kan arbeta vidare med dessa frågor. Vid kvalitativa metoder får man oftast komplexa svar, innehållsrika svar i form av ord och beskrivningar, vilket passar perfekt för denna studie då svar på ovanstående huvudfrågor ska tas fram (Trost, J. 2010).

2.2.1 Utformning av intervjuerna

I denna studie har alla intervjuer skett via telefon under april månad 2015. Detta på grund av tidsbrist och ekonomiska skäl, då det är stor geografisk spridning på de intervjuade skogsmaskinförarna.

Sex av åtta förare satt i skogsmaskinen när intervjun skedde, två av dem var utom synhåll från maskinen. Av dem som satt i skogsmaskinen var det ca hälften som var i drift när intervjun genomfördes, resterande stannade upp i arbetet.

Tidsåtgången för varje intervju har legat mellan 30 och 40 minuter, dock med något undantag på 60 minuter, beroende på kvinnornas erfarenhet som skogsmaskinförare.

Frågorna som ställts under intervjun har till största del varit öppna frågor, det vill säga utan svarsalternativen ”ja” eller ”nej”. Har svaret enbart varit ja eller nej på frågan, har följdfrågan ”kan du vidareutveckla svaret” ställts.

Dessa kvalitativa fokusintervjuer har varit strukturerade. På grund utav att de har handlat om ett område – kvinnliga skogsmaskinförare. Sedan har de, till viss del, också varit standardiserade. Om kvalitativa intervjuer har hög standardisering innebär det att alla intervjuer har utförts exakt likadant (Trost, J. 2010). Det vill säga intervjuaren har varken ändrat tonläge, frågeföljd, formulering på frågorna eller förklarat någon fråga annorlunda för någon intervjuad i jämförelse med någon annan intervjuad. I detta fall har samma frågor ställts till de intervjuade med samma formulering och eventuell förklaring. Men ordningsföljden och tonläget på frågorna har varierat beroende på vilken person som blivit intervjuad. Detta då olika erfarenheter, bakgrunder och liknande från de intervjuade har fått styra intervjuernas utformning något. Ambitionen har varit att få intervjuerna att flyta på så bra som möjligt och inte bli ”hackiga” eller ”mekaniska” i frågeställningarna.

2.2.2 Urval

Kvalitativa studier och metoder berör oftast ett mindre antal personer. Istället för att jämföra ett flertal personers svar, som i de kvantitativa studierna, jämförs och analyseras svaren och insamlade data från ett mindre antal personer. I denna studie har åtta stycken kvinnliga skogsmaskinförare, som antingen kör skotare eller skördare, blivit intervjuade. Varför just åtta stycken kvinnor har blivit intervjuade och inte fler, beror på rekommendationer ur boken kvalitativa intervjuer, skriven av Jan Trost (2010). Där det står att det är bättre att intervjua färre antal personer och göra dessa intervjuer bra, än att intervjua ett större antal. I boken poängteras även att det inte finns någon mening med att fortstätta intervjua om svaren börjar bli likadana. I detta fall började svaren bli likadana efter cirka sex – sju stycken intervjuer, vilket i slutänden ledde till att åtta stycken kvinnor blev intervjuade.

I undersökningen var det inget bortfall. Det vill säga alla åtta kvinnor som kontaktades ville vara med på en intervju.

Urvalet av personer till denna studie är till viss del ett så kallat bekvämlighetsurval då den så kallade snöbollsmetoden har använts. Metoden går ut på att man frågar den intervjuade om den känner någon som skulle kunna tänka sig att bli intervjuad i nästa steg och så vidare. I detta fall ställdes den här frågan inte till de intervjuade kvinnorna utan till de olika NB-skolorna som kontaktades för att få svar på den första huvudfrågan, om antal kvinnor som utbildar sig till maskinförare idag. Tack vare denna metod, med att fråga skolorna, kunde fem stycken av dessa åtta intervjuade kvinnor hittas. Resterande tre kvinnor hittades genom att söka på olika hemsidor, bloggar, i tidningsartiklar med mera. Kontaktuppgifter, som till exempel telefonnummer, till dessa personer hittades via sökverket hitta.se på internet, där namn och födelsedatum jämfördes för att hitta rätt person.

Vid den första kontakten med de kvinnliga maskinförarna presenterades studien och dess syfte, därefter ställdes frågan om de ville vara med på en intervju. Vid svar ja, bestämdes datum och tid för den kommande intervjun. Under detta första samtal förklarades det även att alla intervjuade är och kommer att bli anonyma i studien och rapporten.

Intervjuerna för denna studie tog mellan 30 och 40 minuter per respondent att genomföra. Dock överskreds denna tid ibland då de intervjuade hade mycket erfarenhet att berätta om eller fråga intervjuaren om.

Målet med urvalet i denna studie till de kvalitativa fokusintervjuerna var att få en variation beträffande ålder, erfarenhet inom yrket, geografisk utgångspunkt etc., vilket i slutänden uppnåddes i detta fall. I tabell 2.1. nedan redovisas urvalet för denna studie.

Tabell 2.1. Urvalsgruppen till de kvalitativa fokusintervjuerna (enbart kvinnor).

Respondent	Område:	Ålder:	Maskintyp:	Antal år inom yrket:	Datum för telefonintervju:
1	Götaland	20-29	Skördare	3	2015-04-10
2	S. Norrland	20-29	Skotare	8	2015-04-13
3	N. Norrland	20-29	skotare	3	2015-04-13
4	Götaland	20-29	Skotare	2	2015-04-14
5	N. Norrland	20-29	Skördare	1	2015-04-14
6	Svealand	40-49	Skördare	8	2015-04-14
7	S. Norrland	30-39	Skördare	9	2015-04-15
8	Götaland	30-39	Skotare	9	2015-04-15

Då landsdelen Norrland är mycket stor har en gräns dragit, se röd linje på figur 2.1, mellan södra respektive norra Norrland.

Figur 2.1. Sveriges landsdelar, Norrland delat på mitten, röd linje – bildar södra respektive norra Norrland.

Då det idag endast finns ett fåtal kvinnliga skogsmaskinförare i Sverige har de åtta kvinnliga maskinförarna i denna studie utlovats anonymitet. Därför presenteras inga namn eller mer ingående information i tabell 2.1.

I bilaga 1 kan intervjuguiden beskådas vilken innehåller samtliga frågeställningar.

2.3 Material

Det material som använts under denna studie för att kunna bearbeta, analysera och ta fram alla resultat är bland annat en dator med innehållande programmen Microsoft Word och Excel. Vidare har telefon, rapportmallen för Skogsmästarskolans examensarbeten, sökverktygen hitta.se och SLU:s biblioteks hemsida använts.

3. RESULTAT

Här nedan kommer resultaten från denna studie att presenteras. Inledningsvis kommer svaret på den första huvudfrågan, om antalet kvinnor som utbildar sig idag, att analyseras. Svaret på denna fråga kommer att redovisas i ett enda stycke med en tabell.

Därefter kommer studiens svar på de övriga huvudfrågorna att läggas fram; om varför det är så få kvinnliga skogsmaskinförare, vad skogsbranschen kan göra och om vem som helst kan bli maskinförare. Svaren på dessa huvudfrågor kommer att redovisas var för sig under varsin rubrik. Resterande svar och intressant information, som framkommit under de kvalitativa fokusintervjuerna, redovisas i slutet av kapitlet under några få rubriker. Det gäller till exempel frågorna om utbildning, arbetsdag och bemötande.

Svaren från de kvalitativa fokusintervjuerna kommer ibland redovisas för två olika grupper. Eftersom hälften av de intervjuade kvinnorna har jobbat i mer än åtta år och resterande i mindre än tre år inom yrket utgör tid i yrket en naturlig indelningsgrund. Tanken med detta är att försöka se om det är några skillnader i svaren mellan de två grupperna.

De intervjuade kvinnorna i denna studie är anonyma, så vid eventuella citat i texten nedan kommer namnen att vara påhittade. I den löpande texten har även mindre citat som är hämtade från intervjuerna lagts in, vilka ryms inom citationstecken.

3.1 Antalet kvinnor som utbildar sig till skogsmaskinförare vt 2015

Idag är det totalt 34 stycken kvinnor som går på ett NB-gymnasium med inriktning mot skogsmaskiner (skördare eller skotare). Siffran inkluderar alla kvinnor från årskurs ett till tre i Sverige. Utöver dessa 34 är det även två stycken kvinnor som utbildar sig till skogsmaskinförare via en vuxenutbildning. Totalt sett är det alltså 36 stycken kvinnor i Sverige som utbildar sig till maskinförare.

Dessa siffror kan dock ändra sig snabbt då dessa elever, beroende på var i utbildningen de är och på vilken skola de går på, kan ändra inriktning på sina studier. Till exempel kan de komma att ändra sin utbildning så att den bli mer inriktad på skog överlag eller mot att bli mer skogshögskoleförberedande. Det vill säga, en kvinna som valt att inrikta sig på skogsmaskiner i årskurs ett på gymnasiet kan komma att välja någon annan inriktning inom skog i årskurs tre. Vissa av eleverna läser enbart dessa kurser för att få mer förståelse och inblick i hur det är att vara maskinförare, för att senare till exempel bli bättre planerare. Efter att ha kontaktat NB-gymnasierna kan det idag konstateras att cirka 23 stycken av dessa 34 kvinnor (68 %) säger sig vara säkra på att de vill jobba som skogsmaskinförare efter studierna. Resterande tredjedel verkar osäkra

(Naturbruk.se, 2015, Länk B; SYV/lärare/rektor, NB-gymnasierna i Sverige, personlig kommunikation, 2015-03-10/11/12).

I tabell 3.1 nedan redovisas antalet kvinnor som går en utbildning med skogsmaskinförarinriktning. I årskurs ett är det 13 stycken, årskurs två 11 stycken och i årskurs tre 10 stycken. Siffrorna gäller för hela Sverige.

Tabell 3.1 Antalet kvinnor i de olika årskurserna på NB-gymnasium med inriktning skogsmaskin, vt 2015. Plus antalet kvinnor idag på vuxenutbildningar.

Klass:	1	2	3	Summa:
NB-gym:	13	11	10	34
Vuxenutb:	2			2
			Totalt:	36

Av det totala antalet elever (1 285 stycken) på NB-gymnasium med inriktning skog utgör kvinnorna cirka 13 procent (165 av 1 285). Detta innebär att de 34 stycken kvinnor som utbildar sig till skogsmaskinförare endast utgör cirka tre procent av det totala antalet elever som läser en skoglig gymnasieutbildning. Av det totala antalet elever som går på ett NB-gymnasium i Sverige, utgör dessa 34 kvinnor endast 0,4 procent.

3.2 Resultat från de kvalitativa intervjuerna

Efter intervjuerna kan tydliga samband ses mellan de åtta kvinnorna som medverkade i studien. Sex av åtta stycken är uppvuxna med skogsbruk och någon form av maskiner, till exempel traktorer eller skogsmaskiner. Av dessa är det dessutom många som har en nära familjemedlem/familjemedlemmar som arbetar inom denna sektor och kör maskin, eller som har ett stort intresse för skog och natur. Mer än hälften av dessa kvinnor säger dessutom att intresset för maskiner och skogsbruk alltid har funnit där, mer eller mindre. Dock ska det observeras att vissa kvinnor i denna studie inte hade någon tidigare bakgrund eller anknytning till skogsbruk och maskiner utan de sökte sig på eget initiativ detta yrke efter att till exempel ha sett en skogsmaskin, läst om yrket, eller ha fått prova på att köra en maskin. Så bakgrunden eller anledningen till att de har börjat arbeta som maskinförare varierar ändå en del.

3.2.1 Utbildning

I en jämförelse mellan de som jobbat mindre än tre år och de som jobbat mer än åtta år kan man se en tydlig skillnad. Alla de som jobbat mindre än tre år har gått på något av Sveriges alla NB-gymnasium. Detta till skillnad från de som jobbat mer än åtta år där ingen av dessa kvinnor har gått på något NB-gymnasium. De i studien som varit med längre i branschen har antingen utbildat sig via en vuxenutbildning eller utbildat sig på sidan av parallellt med att de arbetat som maskinförare.

Vid sammanställning av kvinnornas berättelser om hur utbildningarna eller kurserna fungerade så verkar de överlag ha varit väldigt bra och anpassade till kvinnor. Det vill säga de har haft egna omklädningsrum, toaletter med mera. På frågan hur de har blivit bemötta av till exempel lärare, föreläsare och klasskompisar så säger de flesta av kvinnorna att de bara har blivit bemötta på ett positivt sätt. Dock finns det undantag där någon lärare har hjälpt till lite för mycket eller har haft en negativ inställning till att kvinnor faktiskt kan jobba inom skogsbruket. Uttalanden om att kvinnor är för klena för skogsmaskinföraryrket har förekommit. Detta verkar dock vara väldigt sällsynt på skolorna och i kurserna.

När det gäller klasskompisarnas inställning, som till största del har bestått av män, har det även där varit mest positivt bemötande. Kvinnorna upplever att de i klassen kom att bli "en i mängden". I en intervju uttryckte sig en kvinna så här angående de manliga klasskompisarna:

"Till en början visste killarna inte riktigt hur de skulle reagera mot kvinnorna i klassen. Men efter ett tag släppte det och det blev inget märkvärdigt längre att vi gick där".

(Siri)

3.2.2 Arbetsdag

Som för alla skogsmaskinförare varierar dessa kvinnors arbetsdagar mycket. Då saker som pendlingsavstånd, flyttar, vindfällan, gallring, förnygringsavverkning, reparationer, dåliga vägar, förseningar med mera kan variera. Så den ena dagen är inte den andra lik. Därför är det svårt och beskriva exakt hur en arbetsdag ser ut för dem. Men bland de intervjuade var det cirka hälften som jobbade enkelskift och hälften dubbelskift. Sedan förekom det även någon specialvariant som var utformad efter just denna kvinnas behov. Någon skillnad mellan de två grupperna med lång och kort yrkeserfarenhet kunde här ej konstateras. Gemensamt för nästan alla maskinförare var att de inte behövde bo borta så mycket utan kunde pendla till sina arbeten. Dock fanns det någon enstaka kvinna som kunde bo borta mycket i vissa perioder, men som sagt kunde de flesta bo hemma.

På frågan om det var mycket ensamarbete svarade fem av åtta att det inte var så mycket. Att de ibland kunde vara ensamma en eller två dagar som mest, då till exempel skördaren hade förflyttats till en ny trakt men skotaren fortfarande var kvar på den gamla trakten. De resterande tre kvinnorna arbetade jättemycket ensamma och arbetade endast ett fåtal gånger med någon annan maskinförare. Oavsett hur mycket ensamarbete kvinnorna hade så de flesta att det fungerade jättebra och att det inte var något problem. Någon kvinna uttryckte till och med att det kunde vara skönt att få jobba själv ibland. En annan tyckte inte att det var så jättekul men så samtidigt att det oftast går och ringa till någon, så det var inga större problem. Några stora skillnader mellan de två nämnda grupperna finns

inte. Något fler kvinnor i gruppen ”jobbat mer än åtta år” jobbar ensamma än i den andra gruppen. Men detta är mycket troligtvis enbart en slump.

Förutom kollegorna som kör maskin träffar de även andra personer som är mer eller mindre insatta i branschen. Det kan vara drivningsledare, virkesköpare/inspektorer eller skogsägare. Mängden personer som de träffar varierar lite beroende på vilket geografiskt område kvinnorna kör i. När det gäller skogsägare träffar de till exempel dem mycket oftare på de privatägda markerna än när de kör på bolagsmarkerna.

Att arbeta som skogsmaskinförare kan ibland innebära tunga fysiska moment, vilket dessa kvinnor och resterande arbetsstyrka inom yrket är väl medvetna om. Uppfattningen är dock att detta inte hindrar något kön från att kunna arbeta som maskinförare, bara det finns bra verktyg och man använder rätt teknik. Har man dessa verktyg och lär sig den rätta tekniken är det inga problem, varken om man är fysiskt svag eller stark. De intervjuade kvinnorna menar också att man vid större reparationer eller underhåll hjälps åt oavsett om man är man eller kvinna. Eftersom dessa moment då bli mycket mer effektiva och lättare att lösa. Vid stora reparationer eller motsvarande spelar könet ännu mindre roll då man kör maskinerna till en verkstad.

När de intervjuade får frågan om det är något kön som har fysisk fördel, svarar de flesta att det är svårt och säga, då det varierar från person till person. En del av kvinnorna svarar att männen överlag kanske är lite starkare än kvinnorna men att det ibland kan vara tvärt om, då det finns kvinnor som är starkare än män och så vidare. Detta varierar från person till person. Samma svar ges på frågan, om något kön har psykisk fördel i jämförelse med det andra könet. Dock är det en del av de intervjuade som nämner att det kanske kan vara lite mer psykiskt jobbigt för kvinnorna än männen gällande toalettbestyr och liknande. Men annars inte.

3.2.3 Bemötande och attityder

I texten ovan nämndes det lite om attityder och bemötande från personer med koppling till utbildningarna. I detta stycke koncentreras det mer på hur kvinnorna bemöts av samhället. Från till exempel skogsägarna och människor med koppling till branschen.

Som tidigare nämnts träffar de kvinnliga maskinförarna på en del skogsägare när de är ute och kör. Av insamlat material från intervjuerna kan det konstateras att alla maskinförare i allmänhet bemötts på ett positivt vis av skogsägarna. Förvåning och nyfikenhet är ofta några av de första reaktionerna. Vissa skogsägare har tvärstannat när de sett att det är en kvinna som sitter i maskin och inte en man. Många av förarna får höra orden ”jättetrevligt och roligt” från skogsägarna som tycker att det är kul att kvinnor också kör. Andra har mötts av spydiga kommentarer och utfrågningar, där allt om skogsbruk har tagits upp, för att ”testa” om kvinnan kan någonting. En kvinna berättade om en äldre man som

hade varit jätteirriterad och negativ till henne när hon kom till trakten, men som sedan kom och bad om ursäkt. Förklaringen till att han hade betett sig så dumt var att han hade blivit så chockad över att det var en kvinna som körde skogsmaskinen och inte en man. En annan kvinna berättar om att de "gubbar" som är negativt inställda till kvinnor som kör maskin i området, brukar "springa och gömma sig" när hon kommer, så det är inga problem.

Utöver skogsägarna träffar kvinnorna även på branschaktiva människor, det vill säga i detta fall personer som arbetar inom skogsbranschen. Dessa personer är till största del positivt inställda till att kvinnor kommer in i branschen. Men detta varierar dock mycket beroende på var kvinnorna är verksamma i Sverige. Något denna studie kan understryka då urvalet är spritt över hela landet, från nord till syd och väst till öst. Vissa kvinnor bemöts enbart positivt från branschen medan andra kvinnor får kriga sig fram för att få en chans inom yrket. Detta eftersom de har bemötts negativt av branschen utifrån tankesättet att kvinnor inte har i skogen och göra. Branschfolk och entreprenörer uppfattas på vissa ställen ha inställningen till kvinnorna som: "vi får se hur länge hon stannar". Någon av de intervjuade har även mötts av kommentaren att de kvinnor som söker sig till detta yrke enbart är ute efter männen i yrket. Denna kommentar kom från en person inom skogsbranschen. Kommentaren och tankesättet ifrågasattes dock av den kvinnliga maskinföraren, vilket resulterade i att motsvarande gliringar ganska snabbt försvann från dessa trakter.

Som ovan nämnts bemöts kvinnorna på lite olika vis beroende på var de kommer ifrån. Man ska dock hålla i minnet att övervägande del bemöts av mycket glada miner och på ett positivt vis.

3.2.4 Lågt antal kvinnliga skogsmaskinförare i branschen.

Anledningen eller anledningarna till att det är så få kvinnor inom detta yrke finns det lite olika idéer om bland de intervjuade. Men några orsaker som kommer upp mer frekvent än andra är att samhället och dess ungdomar, som ska välja utbildning, är oinformerade om vad detta yrke går ut på. Det saknas kunskap helt enkelt. En annan orsak som många av de kvinnliga skogsmaskinförarna lyfter fram i intervjuerna, är alla de förutfattade meningar och fördomar som finns. Att arbetet i en skogsmaskin ska vara hårt och eländigt och att man måste vara stor, stark och tuff för att klara av jobbet. Eller att de kvinnor som ska jobba med detta måste vara manhaftiga och rejäla och se ut som "kulstötningsskinnor".

Andra orsaker som nämns är att kvinnor har svårt att komma in på arbetsmarknaden på vissa platser i Sverige. Att de måste känna någon eller ha en släkting som kör maskin eller har egen entreprenad för att kunna komma in i branschen. En annan orsak som nämns är att reklam och information som går ut till högstadieläverna borde vara mer riktad till båda könen. Vissa av respondenterna har upplevt att representanter från NB-skolorna har vänt sig mer till killarna än till tjejerna i klassen vid information om utbildning och yrke.

Tradition är ytterligare en sak som tas upp av flera kvinnor. Skogsbruket och just drivningsarbetet har genom alla tider varit mansdominerat, vilket några av de intervjuade tror hänger kvar än idag. En stor andel kvinnor i samhället verkar fortfarande tro att yrket skogsmaskinförare är ett mansjobb. En av de intervjuade kvinnorna nämner även gruppsyck och att det att fixa med maskiner kanske inte ligger lika "naturligt" för kvinnor som det gör för männen. Hon har upplevt att männen i hennes närhet oftast har haft ett tidigare intresse för att meka med maskiner än kvinnorna.

Sammanfattningsvis är det alltså brist på information och problem med de förutfattade meningar som råder.

3.2.5 Vad skogsbranschen kan göra för att öka andelen kvinnliga skogsmaskinförare

Mer än hälften av de intervjuade kvinnorna säger att man borde åka ut och informera mer om yrket på grundskolans högstadium och verkligen satsa fullt ut på detta. "Göra en riktig kraftsamling!" som en av kvinnorna uttryckte sig. Detta så att eleverna och kvinnorna som står inför ett gymnasieval vet om att även denna utbildning och detta yrke finns. Ungdomarna på mellan- och högstadiet borde även få följa med på fler frilufsdagar där de får provköra eller åka med i skogsmaskiner och så vidare för att väcka ett intresse. För att just få de unga kvinnorna intresserade av branschen kan man ta hjälp av de kvinnor som kör maskin idag och låta dem berätta hur det är. En kvinna uttryckte sig som nedan i texten angående detta:

"Ta hjälp och visa upp de kvinnor som kör maskin idag, så att de kan berätta om vilket fantastiskt arbete och yrke detta är".

(Lisa)

Förutom att satsa på mer information till ungdomar så säger många av de intervjuade att branschen ska fortsätta att satsa på de kurser, träffar och utbildningar som enbart riktar sig till kvinnor. Som till exempel *Skogskurs för tjejer, Tjejer i skogen* med mera. En kvinna säger att behovet av att hävda sig på dessa kurser försvinner, då det enbart är kvinnor där, och att fler kvinnor utan tidigare koppling till skogsbruk skulle kunna lockas till branschen på detta sätt.

På de områden där det råder en negativ inställning till kvinnliga skogsmaskinförare, och där det är svårt att få in kvinnor i branschen, föreslås det någon form av ersättning till den entreprenör som tar in en kvinna i arbetslaget. Eventuellt i form av pengar. Då finns det en "morot" för entreprenörerna och en chans för kvinnorna att ta sig in i denna bransch och på dessa områden. Dessutom föreslås det att de entreprenörer som har en kvinnlig anställd, borde berätta om det för de övriga entreprenörer som är negativt inställda. Kanske bli slutresultatet att den negativa jargongen försvinner.

Under en intervju nämns även ordspråket "skynda långsamt" gällande att få in fler kvinnor i branschen. Här menar den intervjuade att det inte är någon idé att stressa in kvinnor till yrket. Allt måste få ta sin tid då det i slutändan hänger på individen själv om hon kommer att kunna arbeta som maskinförare eller ej.

3.2.6 Kan vem som helst bli skogsmaskinförare?

Sju av åtta intervjuade svarade nej på den frågan gällande om vem som helst kunde bli maskinförare. Den som svarade ja sa att "bara du har intresse för yrket så går det". Av svaren att döma krävs det av en maskinförare att framförallt ha driv, intresse för skog och maskiner samt psyke för att kunna jobba själv och vara ensam under både långa och korta perioder. Som en kvinna uttryckte sig "man måste gilla sitt eget sällskap". På frågan angående driv i arbete uttalar sig en annan kvinna som nedan:

"Har du inget driv i ditt arbete blir du bortsållad direkt i denna bransch"
(Rikke)

Andra egenskaper som tas upp för att man ska kunna arbeta som maskinförare är bland annat lite "jävlar anamma", "tålmod", "produktionstänk" och att "kunna tåla lite skämt när personer jävlas med dig ibland".

Flera av de intervjuade påpekar även att "vissa personer har det och andra inte"; detta att kunna bli och jobba som skogsmaskinförare.

En egenskap som de intervjuade har olika uppfattningar om är om man kan vara mörkrädd och ändå arbeta som maskinförare. Vissa säger att man inte kan vara det och ha det här arbetet, medan andra som är mörkrädda säger att man kan vara maskinförare och vara mörkrädd. Delad mening råder alltså angående detta.

3.2.7 Allmänt

Förutom svaren på frågorna som ställdes kom mer information och erfarenheter fram. Det vill säga saker som kvinnorna har varit med om och upplevt, eller hört. Nedan i denna text kommer därför en blandad kompott av olika erfarenheter och funderingar från kvinnorna att sammanställas.

Unga män kontra äldre mäns beteende gentemot de kvinnliga skogsmaskinförarna. Någon tydlig trend så att en åldersgrupp skulle bete sig värre än den andra kan ej utläsas av intervjuerna. Variation råder. På något ställe var det de äldre männen som hade en negativ inställning till kvinnorna. På ett annat ställe var det de yngre männen som hade problem med kvinnliga maskinförare. En intervjuad, som arbetat mycket med nyanställda yngre män, tycker att det är värst att arbeta med dessa yngre män då dessa ofta tror sig veta allt trots att de bara har jobbat en vecka eller liknande. Sen tycker hon även att många av dem saknar respekt för de mer erfarna maskinförarna i arbetsgruppen och framförallt för de kvinnliga maskinförarna. Detta svar kan jämföras med en

annan respondents som tycker att det är de äldre männen som har en konstig inställning då de: "inte riktigt har fattat grejen att även kvinnor kan arbeta i skogen nu för tiden".

Praktiken under skoltiden. Två av de intervjuade kvinnorna delar med sig av deras erfarenheter och upplevelser om gymnasieelevers praktik. Där det bland annat nämns att skolorna borde förbereda eleverna bättre angående körning och maskinlära innan de skickar ut dem på praktik. De tycker att skolorna "lastar" över för mycket ansvar på entreprenörerna för att lära upp dem. Skolorna borde koncentrera sig mer på grunderna. Andra saker som nämns är att gymnasieelever har kommit ut på praktikplatsen och struntat i vad som entreprenören säger. Till exempel har elever inte ens slutfört sina skift utan åkt hem och inte sagt någonting. Dessa elever "sällas" ut ganska snabbt vid en senare jobbkrytering.

Kontakt med andra kvinnor som kör maskin. De flesta av respondenterna har inte så mycket kontakt med andra kvinnliga skogsmaskinförare. De flesta har bara träffat någon annan kvinna någon enstaka gång under alla sina jobbår, men det finns de som aldrig har träffat någon. Förutom att branschen ibland anordnar lite träffar för dessa kvinnor, finns det även en Facebook-grupp kallad *Vi tjejer som kör skogsmaskin* idag. Några av kvinnorna i föreliggande studie var med i denna grupp.

För- och nackdelar med att vara kvinna i arbetet. På frågan om det finns några fördelar eller nackdelar med att vara kvinna och ha det här arbetet så svarar de flesta att det kanske finns en liten fördel för kvinnorna då det cirkulerar ett rykte om att kvinnorna är eftertänksamma och kör försiktigare än männen, men ändå med hög produktion. Kvinnorna "tänker först och gör sen", vilket många skogsägare gillar. Detta rykte stämmer, tycker flertalet av de intervjuade i studien. En intervjuad säger även att:

"Vi kvinnor har inte samma behov av att hävda oss, vilket leder till att vi kan stressa ner på ett annat vis än killarna"

(Lovisa)

Om det fanns någon nackdel med att vara kvinna i yrket hade de intervjuade svårare att svara på. Men de flesta sa nej. Den sak som eventuellt skulle kunna vara en nackdel, som några nämner, är tillgången på toalett under vissa perioder. Bland annat när de ska sova borta i kojor.

Det bästa och sämsta med arbetet. Som sista fråga i intervjuerna frågades det om vad som var det absolut bästa respektive det sämsta (om det fanns något) med detta yrke. Det "sämsta", eller det som var mindre kul med arbetet var bland annat: Reparationer i extrem kyla, värme, ösregn eller myggmängder, stämpling av fruset virke, ta reda på översnöat virke, dåliga vägar ut till trakt (så att man inte vet om man kan ta sig ut vid nödsituation eller hemfärd) och långa pendlingsavstånd. Det absolut bästa med yrket var bland annat: Arbetstiderna

(som man kan styra lite själv), känslan av frihet, att få jobba ute i skogen och naturen, kunna sätta sig på en stubbe och ta lunch ute i det fria, eget ansvar, få vara själv, frihet under ansvar, få jobba ute och uppleva alla årstider med dess olika tjusningar.

4. DISKUSSION

Genom alla tider har det varit oklart hur många kvinnor som jobbar med drivningsarbete, så även idag. Vid mer ingående studier är det svårt och få fram några exakta siffror och statistik på antalet kvinnor inom yrket, vilket är synd. Skogsbranschen skulle annars kunna följa utvecklingen, se skillnader mellan åren och se om det sker någon förändring. Detta borde gälla både antalet yrkesverksamma och antalet i utbildning.

Antalet kvinnliga skogsmaskinförare idag skulle troligtvis kunna tas fram exakt om man ringde runt till alla Sveriges skogsentreprenörer eller skogsföretag. För denna studie, med dess begränsningar i tid, var detta inte aktuellt. SCB skulle också kunna ta fram en mer specifik statistik över antalet kvinnor inom detta yrke, men av ekonomiska skäl har detta inte gjorts. Branschen satsar mycket på att försöka få in fler kvinnor. Därför torde det vara viktigt att vara orienterad om dagens siffror. Detta för att bland annat kunna se om alla de olika satsningar som genomförs ger något resultat. Det låga antalet kvinnor som utbildar sig i dag till maskinförare, är ett av många bevis på att antalet kvinnor i denna bransch fortfarande kommer att vara lågt de kommande åren och troligtvis även längre fram i tiden.

Under studiens gång har författaren fått uppfattningen om att trots att branschen satsar jättemycket på att få in fler kvinnor, är det svårt och locka fler till denna bransch. Författaren tror att det kommer att ta flera år, kanske upp emot 20 år innan någon större förändring kommer att ske. I nästa generation så kommer det troligen att bli mer "naturligt" med kvinnor som arbetar med drivning.

Genom att öka antalet kvinnor kan skogsbranschen "slå hål" på de förutfattade meningarna om yrket som råder. Genom att åka ut och informera mer om vad yrket innebär och då tydligt vända sig till båda könen och säga att alla kan arbeta med detta, oavsett om man är man eller kvinna, skulle mycket vara vunnet. Vid informationsutbyte kan branschen ta hjälp av de kvinnliga verksamma maskinförarna idag, för att verkligen visa att det går att vara kvinna och arbeta med detta yrke.

4.1 Vad branschen bör satsa på

Nedanstående punkter bör branschen verkligen satsa på för att få in fler kvinnor till skogsbranschen och mer specifikt till detta yrke:

- Lägga upp en realistisk och långsiktig strategi för att öka andelen kvinnor inom skogsmaskinföraryrket. Satsa resurser på detta, men ändå "skynda långsamt" så att rekryteringen blir bra.

- Informera på grundskolans högstadium och då vända sig till alla oavsett bakgrund, kön eller ursprung. Största satsningen bör ske i årskurs åtta, då eleverna har börjat tänka på gymnasieval men ännu inte valt något program.
- Informera brett i samhället om detta yrke med hjälp av de kvinnliga maskinförarna idag. Till exempel informera om vad det innebär att vara maskinförare och jobbar ute i skogen bör lyftas fram.
- Försöka få bort det negativa beteendet som kan förekomma mot skogsmaskinförarkvinnorna. Det kan gälla skogsägare, kollegor till kvinnorna, personer från skogsbranschen med mera.

Skogssverige och skogsbranschen är relativt liten och rykten sprider sig fort och kan påverka rekrytering och intresse mycket.

4.2 Drivningsarbetet

Förr i tiden sa ett flertal personer inom branschen att drivningsmaskinerna inte var gjorda för kvinnor, med tanke på ergonomi och arbetsskador. De sa att risken för att kvinnorna skulle få arbetsskador var för stor, så de avrådde kvinnor från att arbeta som skogsmaskinförare. Idag har dock utvecklingen kommit så långt på dessa maskiner att det inte spelar någon roll om du är man eller kvinna som kör. Idag handlar det mer om individer, det vill säga från person till person, om man klarar av arbetet.

Arbetet har gått från att ha varit väldigt slitsamt och fysiskt krävande till att handla mer om "finlir". Det vill säga teknik, datorer och nästan 100-procentigt maskinutförande, vilket innebär att det inte spelar någon roll om en maskinförare är fysiskt stark och grov eller liten och klen. Som det framgår i denna studies resultatdel kan man, oavsett fysisk styrka, arbeta som maskinförare bara man använder rätt teknik, utrustning och ibland tar hjälp av någon annan person. Däremot handlar dagens utmaningar mer om att det kan vara psykiskt påfrestande att arbeta så mycket på egen hand, att arbeta i mörker, att sova borta i kojor och att kunna bemöta negativa attityder från andra medarbetare och samhället i stort.

4.3 Kvalitativa intervjuer

Svaren och resultaten från de kvalitativa fokusintervjuerna i denna studie understryker den tidigare informationen om att vissa skogsmaskinförarkvinnor bemöts med en negativitet på arbetsplatsen. Där, bland annat, inställningar om att enbart män kan arbeta i skogen och att kvinnor inte hör hemma i skogen fortfarande existerar. Det ska dock komma ihåg att de flesta av dessa kvinnor möts av positivitet på sina arbetsplatser. Även om många möts av orden: "jätteroligt och trevligt" så finns en stor variation gällande attityderna till dessa kvinnor runtom i landet.

I resultatdelen skrivs det mycket om de negativa kommentarerna. Ibland kan det kanske kännas som om de är mer negativt bemötande än positivt, men detta stämmer inte då det positiva bemötandet trots allt klart överväger det negativa.

Innan studien hade författaren till denna studie en förutfattad mening om att det framförallt var äldre män som hade en negativ inställning till kvinnorna inom yrket. Detta har både bevisats och motbevisats, då svaren från respondenterna sammanställdes. På vissa platser var det framförallt äldre män som hade en negativ och konstig inställning. På en annan plats kunde det däremot vara de yngre männen som hade en negativ och konstig inställning och inte respekterade kvinnorna. Det som skrämde författaren mest var att det på någon plats även fanns en negativ inställning till kvinnorna från "skogsfolket", det vill säga från personer som jobbar inom skogsbranschen.

4.4 Författarens åsikter om studien

Denna studies åtta telefonintervjuer genomfördes av författaren som tidigare inte hade någon erfarenhet av att intervjua personer och som enbart lärt sig teoretiskt genom litteraturstudier om intervjuteknik. Detta påverkar med all säkerhet utformningen av den information som kommit fram från intervjuerna, då författaren inte har haft all den erfarenhet som krävs att få fram den mer "djupliggande" informationen som de intervjuade besitter. Författaren själv märkte av en stor skillnad mellan den första intervjun, den tredje och de resterande. Noggrannheten på att inte påverka de intervjuade har dock varit densamma rakt igenom samtliga intervjuer. Skillnaderna har mest uttryckt sig i nervositet och intervjuens utformning – med tanke på om det var hackigt eller flytande.

Att intervjuerna skedde via telefon var både bra och dåligt. Bra på grund utav att det var ett effektivt sätt tidsmässigt och dåligt på grund av att inga känslor kunde utläsas. Det vill säga inga ansiktsuttryck eller reaktioner kunde iakttas. Dessutom kan detta ha påverkat de intervjuades svar då förtroendet för intervjuaren oftast inte blir lika stort över telefon som vid ett möte.

Antalet kvinnor på naturbruksgymnasierna med inriktning skogsmaskin varierar mycket från ett år till ett annat och kan ha förändrats bara under denna studies gång. Detta eftersom eleverna som utbildar sig till maskinförare kan byta inriktning under sin utbildningstid. Den framtagna siffran är osäker och ska enbart utläsas som ungefärlig. Efter personlig kommunikation med skolorna, verkar det vara ett mindre antal kvinnor som utbildar sig just nu än vad det historiskt sett brukar vara. Till exempel brukar det vara fler kvinnor på vuxenutbildningarna.

I denna studie fanns det inget bortfall. Alla kvinnor som blev tillfrågade att vara med på en intervju ställde upp. Detta var inte väntat av författaren, så en plan B fanns att tillta. Innan dessa intervjuer fanns det ett mål att försöka ha en spridning på denna studies sampel i form av ålder, erfarenhet,

verksamhetsområde i landet med mera. Efter att ha intervjuat dessa åtta kvinnor hade målet redan uppnåtts så en plan B behövde aldrig påbörjas. Plan B gick ut på att aktivt söka efter kvinnliga skogsmaskinförare för att få geografisk spridning i stickprovet.

Om detta ämne skulle fortsätta utredas tycker författaren att nästa naturliga steg skulle vara att ta reda på den exakta siffran över antalet kvinnliga maskinförare idag.

4.5 Styrkor och svagheter med studien

I denna studie ligger en styrka i att författaren är intresserad av ämnet och har en skoglig bakgrund, skoglig högskoleutbildning och har kört lite skogsmaskin. Studien är även utformad som så att även den mindre skogsvana personen kan läsa rapporten och förstå dess innehåll och slutresultat. Vem vet, kanske kan denna rapport bidra till att fler kvinnor söker sig till branschen?

Svagheter som finns är bland annat resultatet från naturbruksskolorna. Som tidigare nämnts kan denna framtagna siffra snabbt ändra sig av olika skäl. Siffran kanske ändrade sig redan en månad efter intervjuerna. En annan svaghet är att studien täcker ett stort ämne, kanske skulle författaren ha nischat sig mer inom ämnet. En tredje svaghet för denna studie är att författaren inte själv har jobbat som professionell skogsmaskinförare utan enbart kört maskin på grundnivå i skolan.

4.6 Tips till den som ska intervjua

Några erfarenheter kan vara bra att försöka föra med sig till andra som ska göra ett examensarbete innehållande intervjuer. Telefonintervjuer är bra då det inte krävs en massa resor, vilket innebär att insamlingen blir mer "effektivt" än om man åker runt i hela Sverige. Dock är nog intervjuer "ansikte mot ansikte" att föredra då känslor och så vidare kan utläsas mycket lättare, vilket ger mer tyngd i tolkningen av svaren som ges. Dessutom ger troligen denna metod ett större förtroende mellan den intervjuade och intervjuaren. Något som kan leda till att den intervjuade öppnar upp sig mer.

Ett annat råd är att maximalt ha två stycken intervjuer per dag. Annars kan det lätt bli för mycket och därmed inte så bra slutresultat. Man blir lätt trött i huvudet då stor koncentration krävs vid intervjuerna. Intervjuer med personer som jobbar mycket själva och som kan ta mötet under arbetstid är att föredra. Respondenterna blir då mer lättillgängliga och tycker att det är kul att få ett avbrott i arbetet och prata med någon. I alla fall var det så i denna studie.

Under denna studies intervjuer spelades ingenting in på band eller liknande, utan allt skrevs ned på papper. Detta krävde att intervjuaren kunde lyssna, skriva och ställa frågor samtidigt under intervjun. Så ett tips till dig som ska använda liknande intervjuteknik är att träna upp detta innan intervjuerna.

Slutligen några ord om metodlitteratur gällande intervjuteknik. Jan Trosts bok – Kvalitativa intervjuer, var jättebra att läsa igenom innan intervjuerna. Den ger många tips och texten är skriven på ett sådant vis, att även den ovane intervjuaren kan lära sig att intervjua. Dokumentet "En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju", sammanställd av Anna Hedin (Ht 1996) och reviderad av C Martin (2011), rekommenderas också som läsning. Det står mycket bra i detta dokument.

5. SAMMANFATTNING

Inom yrkeskategorin skogsmaskinförare finns det idag en brist på anställda och studerande. Bristen har funnits där i flera år och inom den närmaste tioårsperioden ser läget oförändrat besvärligt ut.

I och med denna situation som skogsbranschen har hamnat i har arbetsstyrkan och rekryteringsbasen setts över inom yrket. I nuläget utgörs arbetsstyrkan till största del av män och kvinnorna utgör enbart någon enstaka procent. Någon exakt siffra på antalet kvinnor inom denna yrkesgrupp finns inte. Antalet är dock så få att det har fått skogsbranschen att se på kvinnorna i samhället som en outnyttjad resurs gällande detta. Detta har bland annat resulterat i olika satsningar från branschen i form av jämställdhetsstrategier, startade program och kurser för enbart kvinnor med mera. Med satsningarna hoppas man kunna öka andelen kvinnor och därmed även rekryteringsbasen för yrket. Trots dessa satsningar har dock inga större förändringar gällande andelen kvinnor inom yrket skett de senaste åren, så frågan kvarstår – hur ska skogsbranschen kunna locka fler kvinnor till skogsmaskinföraryrket?

Med denna fråga som utgångspunkt påbörjades en ny studie i januari månad år 2015, av en skogsmästarstudent. De konkreta frågeställningar som studien syftade till att besvara löd: "varför är det få kvinnor inom yrket?", "kan vem som helst bli skogsmaskinförare?", "vad kan skogsbranschen ändra på eller förbättra för att öka andelen kvinnor?" och "hur många kvinnor är det egentligen idag som utbildar sig till skogsmaskinförare?".

Svaret gällande hur många kvinnor som utbildar sig togs fram genom telefonintervjuer med de 18 naturbruksgymnasier som bedriver skogsmaskinförarutbildning. I mars månad år 2015 var det totalt 36 stycken kvinnor som studerade till skogsmaskinförare, 34 stycken på NB-gymnasium och två stycken på vuxenutbildning. Av det totala antalet elever som läste en skoglig gymnasieutbildning utgjorde dessa 34 kvinnor endast cirka 3 procent.

Svaren på de övriga frågorna togs fram under april månad 2015, genom kvalitativa fokusintervjuer med åtta idag verksamma kvinnliga skogsmaskinförare. Dessa intervjuer skedde via telefon och varade i cirka 30 – 40 minuter per person.

Av intervjuerna framgick att skogsbranschen bör satsa mer på att informera högstadieläverna om yrket och då använda de verksamma kvinnliga maskinförarna idag som frontfigurer i detta informationsutbyte. Vidare bör skogsbranschen fortsätta satsa på utbildningar och kurser enbart för kvinnor, men i en form av friluftsdagar, där ungdomarna får testköra skogsmaskiner.

Respondenterna menade att det låga antalet kvinnor inom detta yrke främst beror på oinformerade ungdomar, förutfattade meningar och fördomar om yrket

och de kvinnliga maskinförarna. Andra saker som nämndes var också tradition och svårigheter att komma in på arbetsmarknaden som kvinna. På frågan om vem som helst kan bli skogsmaskinförare svarade kvinnorna att vem som helst inte kan bli maskinförare. Det krävs ett driv, ett intresse för skog och mark, ett starkt psyke och tålamod för att klara av detta arbete.

Förutom svaren ovan kunde det även konstateras att de flesta kvinnorna bemöts positivt från samhället i sin yrkesroll och att de generellt tycker att maskinförararbetet är ett härligt arbete. Ytterligare ett råd var att skogsbranschen inte ska stressa fram fler kvinnor till detta yrke utan "skynda långsamt" för att nå bästa slutresultat. Det gäller att hålla tanken "vissa har det, andra inte" i huvudet. Alla är helt enkelt inte lämpade för att arbeta som skogsmaskinförare.

6. REFERENSLISTA

6.1 Publikationer

Ager, B. (2012). Skogsarbetets rationalisering och humanisering 1900-2011 och framåt. Umeå: SLU. (Rapport/SLU, 2012:378)

Ager, B (2014). Skogsarbetets humanisering och rationalisering från 1900 och framåt. Luleå: LTU. (Doktorsavhandling)

Andersson, R. (2010). Grundbok för skogsbrukare – fakta om skog och skogsbruk. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Björheden, R. (2004). Introduktion till svensk skogsteknik. (provupplaga av Stenhag, S och Valund, T).

Burström, L. Nilsson, T. & Wahlström J. (2011). Arbete och helkroppsvibrationer – hälsorisker. Umeå (Rapport/ Arbetsmiljöverket, 2011:8)

Dalin, T. & Daoson Y. (2011). Gräset är grönare på den gula sidan – Att arbeta som skogsmaskinförare. GS Facket för skogs-, Trä- och grafisk bransch.

Fredriksson, P. (2013). Framtidens jobb finns i skogen, SkogsEko NR:1.

GS-facket (2011). Gräset är grönare på den gula sidan – Att arbeta som skogsmaskinförare.

GS - facket (2014). Är kvinnor mindre värda? – Det lönar sig att prata om lön. Rapport.

Hedin, A (1996), reviderat av Martin C (2011). En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju.

Högvall Nordin, M. (2006). "Dom brukar jämföra det med en stridspilot" Föreställningar om arbetsmiljö och risker i skogsmaskinsarbete. En studie i organisationskommunikation.

Kardell, L. (2007). Svenskarna och skogen Del 2 – Från baggböleri till naturvård. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Landsbyggsdepartementet (2011). Pressmeddelande, Konkurrenskraft kräver jämställdhet.

Lidestav, G. Andersson, E. Berg Lejon, S. & Johansson, K. (2011). *Jämställt arbetsliv i skogssektorn – Underlag för åtgärder*. Umeå: SLU. (Arbetsrapport/SLU, 2011:345)

Lindberg, E. (2012). Rekrytering av skogsmaskinförarelever. Skinnskatteberg: SLU. (Rapport/SLU, 2012:14)

Lindroos, O. (2009). FAKTA SKOG – Rön från Sveriges lantbruksuniversitet, nr. 10.

Lundqvist, L. Lindroos, O. Hallsby, G. & Fries, C. (2014). Skogsskötselserien – Slutavverkning. Skogsstyrelsen, Skogsindustrierna, Sveriges lantbruksuniversitet och LRF skogsägarna.

Regeringskansliet (2006). pressmeddelande, Konkurrenskraft kräver jämställdhet.

Regeringskansliet (2011). Konkurrenskraft kräver jämställdhet - Jämställdhetsstrategi för skogsbrukssektorn. Stockholm: Landsbygdsdepartementet.

Skogforsk (2013). Effektivt skogsbruk – Ett långsiktigt miljöarbete. Uppsala: Skogforsk.

Skogseko nr. 1 (2013). Framtidens jobb finns i skogen.

Skogsstyrelsen (2014). Skogsstatistisk årsbok 2014. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Skogsteknik nr.1 (2015). Bristen på maskinförare ökar.

Tidningen Land nr. 47 (2014). Dra åt skogen – så hittar du framtidsjobben!.

Tidningen Land (2014). Förarbristen i skogen växer.

Trost, J. (2010). Kvalitativa intervjuer. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Vallström, M. (2010). Skogens moderna rum – Skogsarbetets boende i Jämtlands län under 1900-talets första hälft. Östersund: Länsstyrelsen

6.2 Internetdokument

Länk A:

Statistiska centralbyrån (2015). Sök statistik. [Online] Tillgänglig: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AM_AM0208_A_M0208E/YREG33/?rxid=09e700c0-cde0-4d40-811e-ff22df4bb7e6 [2015-03-06]

Länk B:

naturbruk.se (2015). Naturbruksgymnasier.[Online] Tillgänglig: <http://www.naturbruk.se/skog/skogsmaskiner/skolor-sverige/> [2015-03-07]

Länk C:

GS- facket (2015). Kollektivavtal. [Online] Tillgänglig:
<https://www.gsacket.se/sv/vi-gor/kollektivavtal/> [2015-03-19]

Länk D:

Skogen i Skolan (2015). Hemsida. [Online] Tillgänglig:
<http://skogeniskolan.se/> [2015-03-20]

Länk E:

Skogen.se (2012). Skogskurs för tjejer – en satsning för hela skogssektorn.
[Online] Tillgänglig: <http://skogen.se/nyheter/skogskurs-for-tjejer-en-satsning-for-hela-skogssektorn-0> [2015-03-23]

Länk F:

Meraskog.se (2015). Skogskollo. [Online] Tillgänglig:
<http://www.meraskog.se/skogskollo/index.html> [2015-03-23]

Länk G:

Skogsaktuellt.se (2013). Inte särskilt rosa alls. [Online] Tillgänglig:
<http://skogsaktuellt.se/?p=42334&pt=108&m=1422> [2015-04-12]

Länk H:

Arbetsförmedlingen (2015). Yrkeskompass. [Online] Tillgänglig:
<http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Yrke-och-framtid/Yrkeskompassen.html> [2015-04-13]

Länk I:

Statistiska centralbyrån (2015). Lönedatabasen. [Online] Tillgänglig:
<http://scb.se/lonedatabasen/> [2015-04-17]

Länk J:

Franziska media (2013). Artikel på uppdrag av Skogseko. [Online] Tillgänglig:
<http://franziskamedia.se/uppdrag/skogseko/> [2015-04-20]

Länk K:

Skolverket (2015). Läroplaner ämnen & kurser. Utgång: Skogsmaskinförare.
[Online] Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser>
[2015-04-20]

6.3 Personliga meddelande

Magnus Lindberg, GS-facket, 2015-02-03

Elin Sunesdotter, SMF skogentreprenörerna, 2015-04-08

SCB, 2015-02-04

7. BILAGOR

Bilaga 1	Kvalitativ intervjuguide	sida 48
Bilaga 2	Frågeformulär till skolor	sida 49

Intervjuguide till de kvalitativa fokusintervjuerna.

Hur kom du in på denna yrkesbana?

Har intresset för maskiner och skogsbruk alltid funnits?

Hur länge har du jobbat som maskinförare?

Hur gammal är du?

I vilket område är du verksam?

Vad kör du för maskin – Skördare eller skotare?

Hur ser en arbetsdag ut för dig (låt de få berätta)?

Arbetsdag:

Arbetstider (varierande skiftesgång, mycket natt/dag)?

Ensamarbete (mycket/lite, hur fungerar det (bra/dåligt)?

Träffar du många personer under din arbetsdag (Skogsägare/drivningsledare, inköpare m.m.)?

Utbildning:

Vad har du för utbildning?

Vad tyckte du om utbildningen – bra/dålig utefter att vara tjej (omklädningsrum, jargong, mm)

Hur var jargongen -klasskompisar, lärare, föreläsare?

Hur blev du bemött när du meddelade att du skulle söka till denna utbildning (av t.ex. föräldrar, SYV, kompisar)?

Hur är jargongen/ attityden om kvinnor inom denna bransch (om det finns några)?

Varför tror du att det är så få tjejer idag som jobbar som maskinförare, vad kan vara orsaken?

Vad tror du att vi i skogsbranschen kan göra eller förbättra för att öka andelen tjejer i detta yrke?

Tror du att vem som helst kan bli maskinförare (om svaret är nej – fråga vad krävs för att bli maskinförare)?

Tror du att det är jobbigare fysiskt eller psykiskt för något kön inom detta yrke?

Finns det några för eller nackdelar med att vara kvinna i detta yrke (om svaret enbart är ja eller nej – låt då de intervjuade få utveckla svaret)?

Vad är det absolut bästa respektive det sämsta (om det finns något) med detta yrke?

Frågor till NB - gymnasierna.

1. Hur många elever är det totalt som utbildar sig till skogsmaskinförare på er skola?
2. Hur många av dessa elever är tjejer (ange antalet tjejer för varje klass)?
3. Hur såg det ut vid senaste intagningen till skogsmaskinsutbildningen – fyllde ni era utbildningsplatser?
4. Vad tror du om framtiden, kommer antalet elever att öka eller minska på denna utbildning?
5. Vad tror du om framtiden, kommer antalet tjejer att öka eller minska på denna utbildning?